

İlköğretim Çağındaki Üstün Yetenekli Öğrencilerin Davranışsal Özelliklerinin Eğitim Ortamlarına Yansımaları ve Ortaya Çıkabilecek Sorunlar*

The Reflection of the Primary Level Gifted Students' Behavioral Characteristics to the Educational Settings and The Problems That may Arise

Mahmut ÇİTİL¹, Ayşegül ATAMAN²

¹ Gazi Üniversitesi, Özel Eğitim Bölümü. mcitil@gazi.edu.tr

² Lefke Avrupa Üniversitesi, Özel Eğitim Bölümü. ayataman@gmail.com

Makalenin Geliş Tarihi: 20.07.2017

Yayına Kabul Tarihi: 12.02.2018

ÖZ

Üstün yetenekli öğrencilerin eğitimleriyle ilgili mevcut uygulamaların hangisinin daha yararlı olduğu oldukça tartışmalı bir konu olduğundan alanyazında bu konuda net bir fikir birliğine ulaşılamamıştır. Çünkü mevcut araştırmalar çoğunlukla eğitim ortamlarının bu öğrencilerin genel gelişimlerine ve akademik başarılarına etkisini incelemişlerdir. Oysa üstün yetenekli olmanın öğrencilere sağladığı özelliklerin onların davranışlarına ve eğitim süreçlerine etkisi konusuna çok daha az odaklanıldığı görülmektedir. Bu çalışmanın amacı ilköğretim çağındaki üstün yetenekli öğrencilerin başta sosyal-duygusal tarafları olmak üzere özelliklerinin eğitim ortamlarına ve davranışlarına sorunsal boyutta yansımalarını alanyazındaki bulgulardan derlemek ve tartışmaktır. Bu kapsamda ilk olarak zekâ, yetenek ve üstün yetenek konularına değinilmiş, üstün yetenekli öğrenciler için uygun eğitim önlemleri konusundaki tartışmalar ele alınmış, zihinsel, fiziksel, duygusal, sosyal ve davranışsal özellikleri alanyazına göre özetlenmiş ve son olarak da bu özelliklerden dolayı ortaya çıkabilecek sorunlar tartışılmıştır. Üstün yetenekli öğrencilerin özellikleri dikkate alındığında bu çocuklar için oluşturulan eğitim ortamlarında gereken tedbirler alınmadığında problem davranışların gözlenmesi de kaçınılmaz olacaktır. Özellikle de olağan gelişim gösteren akranlarıyla birlikte eğitim gördükleri ortamlarda bu sorunların çok daha fazla ortaya çıkma ihtimali olduğu anlaşılmaktadır. Ancak ayrı eğitim ortamlarında da benzer özellikte olan çocukların birbirleriyle akademik rekabet, liderlik yarışı ve çatışma yaşayabildikleri, öğretmenlerini zorlayabildikleri söylenebilir. Sonuç olarak hangi eğitim ortamında olursa olsun üstün yetenekli öğrencilerin özellikleri dikkate alınmadığında, gerekli eğitimsel ve davranışsal düzenlemeler yapılmadığında sorun yaşanabilmektedir.

Anahtar Sözcükler: Üstün Yetenek, Sosyal-Duygusal Özellikler, Davranış

* Bu makale birinci yazarın doktora tez araştırmasından türetilmiştir.

ABSTRACT

A clear consensus has not been reached in the field since the issue relating which of the existing implementations concerning the training of the gifted students is more useful is a rather controversial topic. It is mainly because all the studies conducted in this field mostly focused on the reviewing of the effect of the education settings on the gifted children's development and academic success. However, it has been found out that the effect of the characteristics that comes along with being a gifted on the gifted students' behavior and education process have been focused on less. The aim of this study is to compile and discuss the findings in the literature relating to reflection of the gifted students' characteristics on the educational environment and behavior, especially the social-emotional aspects, in terms of problematic dimension. In this aspect, firstly the arguments relating to the appropriate educational preventions for the gifted students have been taken into account; mental, physical, emotional, social and behavioral features have been summarized according to the literature and finally the problems that may arise depending on these features have been discussed. When the characteristics of gifted students are taken into consideration, it is inevitable to observe problematic behaviors unless necessary measures are taken in the educational settings provided for these children. It is understood that these problems are likely to occur more frequently, especially in environments where they are educated together with their typically developing peers. However, it can be said that children having similar characteristics even in separate educational settings may experience academic competition, leadership competition and conflict, and can force their teachers. As a result, regardless of the educational settings, problems may arise unless the characteristics of gifted students are taken into consideration and necessary educational and behavioral arrangements are made.

Keywords: Gifted, Social-Emotional Characteristic, Behavior

GİRİŞ

İnsanoğlu çağlar boyunca kendini geliştirmenin yolunu aramıştır. Bu arayış içerisinde bazı insanlar farklı özellik ve bakış aılarıyla diğerlerine nclk etmişlerdir. Tarih boyunca bazı liderler, mucitler ve sanatçılar; dünyaya iz bırakan üstün kişiler olmayı başarabilmiştir. Bu kişilerin birçoğunda ise üstün zekâ veya yeteneğin olduğu tahmin edilmektedir. Üstün yetenekliler, hepsinde olmasa da gelişmeyi önemseyen toplumlarda özel bir grup olarak kabul edilmekte ve farklı şekillerde eğitilerek topluma faydalı olmalarının sağlanmasına çalışılmaktadır.

Üstün yetenekli kişileri topluma ve insanlığa faydalı kılmak için bu kişilerin özelliklerinin bilinmesi ve davranışlarının sebeplerinin anlaşılması önemlidir. Üstün yetenekli bireyleri anlamının temel adımlarından biri bu kişilerin nasıl nitelendirileceğinin ortaya koyulmasıdır. Bu kapsamda bu çalışmada öncelikle zekâ, yetenek ve üstün yetenekliler kavramları incelenmiştir. Bunun yanı sıra üstün yetenekli öğrencilerin özellikleri ve bu öğrenciler için uygun eğitimsel önlemler de kısaca ele alınmıştır.

Bu çalışmanın amacı ilköğretim çağındaki (6-14 yaş) stn yetenekli öğrencilerin başta sosyal-duygusal tarafları olmak üzere temel özelliklerinin ve davranışlarının eğitim ortamlarına sorunsal boyutta yansımalarını ortaya koymaktadır. Bu kapsamda bu çalışma alanyazın taramasına dayalı derleme bir araştırmadır. Derleme makaleler araştırmacıların uzmanlık alanlarındaki yenilikleri izleyebilmeleri, belirli bir konunun yararlı bir zeti olması ve araştırma makalelerine dayanak oluşturması bakımından önemlidir (Herdman, 2006). Üstün yetenekli öğrencilerin eğitimleri ile ilgili mevcut uygulamaların hangisinin daha yararlı olduğu konusu oldukça tartışmalı bir alan olarak ortaya çıkmaktadır. Aşağıda görüleceği üzere alanyazında bu konuda net bir fikir birliğine ulaşılamamıştır. nkn bu konuda yapılan araştırmalar çoğunlukla eğitim ortamlarının üstün yetenekli öğrencilerin genel olarak gelişimlerine ve akademik başarılarına etkisini incelemişlerdir. Oysa stn yetenekli olmanın öğrencilere sağladığı

özelliklerin onların davranışlarına ve eğitim süreçlerine etkisi konusuna çok daha az odaklanıldığı görülmektedir. Bu çalışmada geniş bir alanyazın taraması yapılarak üstün yetenekliliğin doğasının getirdiği özellik ve davranışların eğitim ortamlarına yansımaları ele alınmış ve tartışılmıştır. Bu kapsamda ortaya çıkabilecek sorunlar ve bunlara ilişkin sunulan önerilerin bu öğrencilerle çalışan öğretmenlere ve uzmanlara yarar sağlayacağı düşünülmektedir.

Zekâya Bakış: Zekâ, Yetenek ve Üstün Yetenek

Üstün yetenekli bireylerin nitelendirilmesinde öne çıkan kavramların başında zekâ gelmektedir. Zekâ kavramı süreç içerisinde birçok farklı boyutla ele alınmıştır. Farklı kuram ve yaklaşımlara göre önceleri tek faktörle açıklanan zekâ; zamanla birden çok faktörle açıklanmaya çalışılmış ve farklı zekâ alanlarının dâhil edildiği çoklu bir zekâ tanımına doğru evrilmiştir (Bektaş, 2007). Buradan da anlaşılacağı üzere zekâ kavramının ortak bir kabule dayanan tek ve kesin bir tanımı bulunmamaktadır. Ancak kısa bir tanım vermek gerekirse zekâ: “insanın düşünme, akıl yürütme, objektif gerçekleri algılama, yargılama ve sonuç çıkarma yeteneklerinin tamamı” olarak tanımlanabilir (TDK, 2016). Yetenek kavramı da “kabiliyet, istidat” gibi farklı kullanımları olan “bir kimsenin bir şeyi anlama veya yapabilme niteliği veya bir duruma uyma konusunda organizmada bulunan ve doğuştan gelen güç, kapasite” olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2016). Buradan da anlaşılacağı üzere zekâ ve yetenek birbirleriyle iç içe bir anlam ilişkisine sahiptir.

Zekâ ve yetenek tanımlarında olduğu gibi üstün yetenek ve üstün zekâ terimlerinin birçok farklı tanımı bulunmaktadır. Bu tanımlar geleneksel yaklaşımlarla yeni yaklaşımlar arasındaki farklı bakış açılarından kaynaklanmaktadır. Geleneksel yaklaşımda üstün zekâ/yetenek; standart zekâ testleri sonucunda belli bir zekâ bölümü puanının (130 ve üzeri IQ) üstü olarak kabul edilmiştir. Bu yaklaşıma karşı çıkan araştırmacılar ise zekâ testlerinin tek başına yeterli olamayacağını ifade etmişler, psikolojik değişkenlere dikkat çekmişler ve çoklu bir yaklaşımı benimsemişlerdir. Örneğin Gardner’in çoklu zekâ teorisi ve Renzulli’nin üç halka teorisi (yetenek, yaratıcılık ve motivasyon) bu anlamda çok popüler olmuştur. Son dönemde ise tüm

bunların yanı sıra çevresel faktörleri de kapsayan gelişimsel yaklaşımların ön plana çıktığı görülmektedir (Kaufman ve Sternberg, 2008). Bu açıdan bakıldığında önceleri zekâya bakış genetik kaynaklı iken zamanla üstün yetenek kavramı özel yetenekler üzerinden tanımlanmaya başlamıştır. Gelişimsel yaklaşımlar üstün yeteneğin sabit belirtilerini belirlemeden çok yeteneğin gelişim süreçlerini açıklamaya yönelmişlerdir. (Kaufman ve Sternberg, 2008). Örneğin aşırı duyarlılık alanlarına odaklanan Dabrowski modeli (olumlu parçalanma teorisi) üstün yeteneklilerin psikomotor, duyumsal, düşünsel, imgesel ve duygusal olmak üzere beş tür aşırı uyarılabilirlik durumunu yetenek, zekâ ve özel beceriler ile birlikte ele alan gelişimsel bir yaklaşımdır. Bu kapsamda bu çalışmada da üstün yeteneklilik sadece geleneksel yaklaşımlarda olduğu gibi belli bir zekâ bölümüne sahip öğrenciler olarak ele alınmayıp çevresel faktörleri de kapsayan gelişimsel bir yaklaşımla incelenmiştir.

Türkiye'deki mevcut uygulamalarda da üstün yetenek tanısı alınmasında ve bu öğrencilerle ilgili yerleştirme kararlarının belirlenmesinde zekâ bölümünü temel alan geleneksel yaklaşımın hâkim olduğu görülmektedir. Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliğine göre, üstün yetenekli birey: *“zekâ, yaratıcılık, sanat, spor, liderlik kapasitesi veya özel akademik alanlarda akranlarına göre yüksek düzeyde performans gösteren birey”* dir (ÖEHY, 2006). Bu yasal tanıma karşın tanılama sürecinde yaratıcılık, spor, liderlik kapasitesi, akademik başarı ve tanımda yer almayan diğer gelişim alanlarının yeterince ölçülmediği söylenebilir. Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) son dönemde “üstün yetenek” yerine “özel yetenek” tanımını kullanmaya başlamıştır. Buna karşın alan uzmanlarının üstün zekâlı/ yetenekli ya da sadece üstün yetenekli tanımını kullandıkları görülmektedir (Ataman, 2004b, 2014; Bencik & Metin, 2006; Çağlar, 2004; Dağlıoğlu, 2014; Levent, 2011; Özbay, 2013; Sak, 2010). Bu açıdan bakıldığında akademik alandaki yaklaşım ve açıklamalarla MEB'in uygulamaları ve yaklaşımının örtüşmediği görülmektedir. Bunların yanısıra üstün yetenekli öğrencilerin zekâ bölümleri ve akademik başarıları dışındaki sosyal-duygusal ve davranışsal gelişimleri tanılama sürecinde dikkate alınmadığı gibi eğitim sürecinde de bu konuda öğretmenlere ve velilere yeterince destek verilmediği görülmektedir. Bu kapsamda alan

uzmanları ve eğitimciler için üstün yetenekli öğrencilerin diğer gelişimsel özellikleri ve bunların eğitim ortamına yansımaları bu çalışmada ele alınmıştır.

Üstün Yetenekli Öğrencilerin Özellikleri

Üstün yetenekli öğrenciler yaşlarına göre genellikle daha erken ve hızlı gelişim göstermektedirler. Üstün yetenekli öğrenciler genellikle daha erken yürüme, erken konuşma, erken okuma, yüksek enerji ve hareket, okumaya ve öğrenmeye ilgi, gelişmiş hafıza, özerklik ve yüksek düzeyde duyarlılık özellikleri ile yaşlarından ayrılırlar (Ataman, 2004a; Callard-Szulgit, 2010). Üstün yetenekli öğrencilerin bu genel özelliklerini zihinsel, fiziksel, duygusal, sosyal ve davranışsal özellikler başlıkları altında sınıflandırmak mümkündür (Leana –Taşcılar & Kanlı, 2014).

Üstün Yetenekli Öğrencilerin Zihinsel, Dil ve Fiziksel Özellikleri

Üstün yetenekli öğrencilerin akranlarına göre en hızlı ilerleme kaydettikleri alan zihinsel gelişimleridir. Bu bağlamda üstün yetenekli öğrencilerin öğrenme ve düşünme konusunda büyük bir avantaja sahip oldukları söylenebilir. Üstün yetenekli öğrencilerin genel zihinsel ve dil özellikleri aşağıda özetlenmektedir (Akkanat, 2004; Ataman, 2009, 2007; Ataman, A. B., 2008; Çağlar, 2004; Levent, 2011; Özbay, 2013; Suveren, 2006);

- Üstün yetenekli öğrenciler kolay ve çabuk öğrenirler. Bu öğrencilerin öğrenme konusunda olağan gelişim gösteren yaşlarından daha yetenekli olmasının temelinde daima etkin olan zihinsel enerjilerinin ve bilgiyi edinmek için taşıdıkları iştahın etkili olduğu söylenebilir. Bilgiyi derinlemesine ve detaylarıyla öğrenmeyi severler. Okumaya karşı çok fazla ilgileri vardır. Araştırma yapmaktan hoşlanırlar.
- Dil ve konuşma becerileri açısından da üstün yetenekli öğrencilerin yaşlarından ayrıldığı görülmektedir. Yukarıda da değinildiği üzere genellikle erken konuşan bu çocuklar konuşmaya başladıktan sonra dili çok etkili bir biçimde kullanmaya başlamaktadırlar. Özellikle kelimeleri yerli yerinde kullandıkları, akıcı ve anlaşılır konuştukları, zengin bir kelime dağarcığına sahip oldukları anlaşılmaktadır.
- Üstün yetenekli öğrencilerin ayırt edici zihinsel özelliklerinden bir diğeri ise dikkat becerileridir. Bir etkinliğe başlamada, sürdürmede ve tamamlamada üstün bir başarıya sahiptirler. Geniş bir alana konsantre olabilirler. Çok geniş bir alana ve farklı şeylere ilgi duyabilirler. Etkin, uyanık ve çabuk bir yapıya sahiptirler. Analiz ve gözlem yapma güçleri vardır. Gözlemleri oldukça keskindir ve detaylar konusunda da farkındalık seviyeleri oldukça yüksektir. Estetik duyguları gelişmiştir.

- Üstün yetenekli öğrencilerin hafızaları çok güçlüdür. Bu nedenle gördükleri ya da duydukları bir şeyi kısa sürede öğrenebilmekte ve uzun süre belleklerinde muhafaza edebilmektedirler.
- Üstün yetenekli öğrenciler hızlı öğrendikleri gibi öğrendikleri bilgileri başka alanlara da hızlı bir şekilde transfer edebilirler. Ayrıca benzerlikleri ve farklılıkları kolayca ayırt edebilirler. Kolayca genellemeler yapabilirler.
- Üstün yetenekli öğrencilerde eleştirel düşünme becerisine sıklıkla rastlanılmaktadır. Gördüklerini duyduklarını, okuduklarını olduğu gibi değil kritik yaparak değerlendirirler ve kabul ederler. Gerçek ve hayali olan arasındaki farkı erken yaşta ayırt edebilirler. İyiyi ve doğruyu kolayca anlayabilirler. Bu çocuklar kendi kendilerini de eleştirmekten çekinmezler. Hata yaptıklarında bunu anlar ve düzeltmeye çalışırlar. Kendisiyle ilgili farkındalık, kendini izleme, kendini kontrol etme gibi alanlarda bilişsel farkındalıkları yüksektir. Kendilerine yönelik etkilere düşünceli, olgun ve orijinal tepkiler verirler. Olayların nedenlerini anlamak için çok soru sorarlar.
- Üstün yetenekli öğrencilerde yaratıcı özelliklerin de güçlü olduğu görülmektedir. Yaptıkları işlerden ya da uğraştıkları alanlardan ortaya bir tasarım ya da ürün koymaya çalışırlar. Orijinal fikirler geliştirirler. Yaptıkları işlerde başarılı olmayı severler.
- Problem çözüme becerileri gelişmiştir. Basit ve yüzeysel şeylerle uğraşmak yerine derin ve karmaşık problemleri çözmekten hoşlanırlar. Farklı çalışma metodları denemekten çekinmez, zamanlarını ve eforlarını en ekonomik şekilde kullanabilirler. Soyut düşünebilme becerisine sahiptirler. Problemleri çözerken ya da bir işi sürdürürken ısrarlı ve sebatkârdırlar.
- Sorumluluklarının farkında olan üstün yetenekli öğrenciler bunları yerine getirmekten hoşlanırlar. İnisiyatif kullanmayı ve hizmet etmeyi sever, yeni ve zor deneyimleri tercih ederler. Çalışkan bir yapıya sahiptirler.

Üstün yetenekli öğrencilerin özellikleri ile ilgili toplumda yanlış inanç ve kanaatler bulunmaktadır. Bazı araştırmalar üstün yetenekli öğrencilerin toplum tarafından yanlış tanındıkları göstermektedir (Ataman, 2007, s.173; Ataman, A. B., 2008, s.18; Çağlar, 2004). Buna göre üstün yetenekliler: ruhsal bozukluklara sahiptirler, erken gelişir, erken sonlanırlar, kısa ömürlüdürler, aşırı hareketlidirler, sıska, kısa boylu, iri kafalı, çelimsiz ve gözlüklü olurlar, başkalarını aşağılamaktan hoşlanan, uyumsuz, bencil, toplumsal açıdan geridirler, tek başına oynamaktan hoşlanırlar ve sınıflarında “inek” olarak adlandırılan çocuklardır. Bu olumsuz inançlar üstün yetenekli öğrencilerle ilgili görsel ve işitsel yaygın organlarınca da işlenmiş ve bu öğrenciler toplumsal algıda istenmeyen

bir duruma düşürülmüştür (Ataman, 2007; O'Connor, 2010). Oysa bu kanaat ve inançların yanlışlığı kesin bir şekilde ispatlanmıştır. Araştırmalara göre üstün yetenekli öğrencilerin akranları ile kıyaslandığında doğumdan ölüme kadar her yaş seviyesinde bedeni gelişim ve sağlıkta normal gelişim gösteren akranlarından üstün oldukları saptanmıştır (Çağlar, 2004). Üstün yetenekli öğrencilerin genel fiziksel özellikleri ise şu şekilde sıralanabilir (Ataman, 2007; Enç, 2005; Levent, 2011; Suveren, 2006, Webb, Gore, Amend & Devries, 2007);

- Genel olarak doğum ağırlık ve boyları ortalamanın üzerindedir,
- Her yaşta akranlarından daha iri, uzun, güçlü ve sağlıklı bir görünüme sahiptirler,
- Olağan gelişim gösteren yaşlıtlarına göre daha hızlı ve koordinasyon gerektiren faaliyetlerde tepkileri daha çabuktur.
- Akranlarından daha erken yürür, erken diş çıkarır ve konuşurlar. Daha hızlı olgunlaşma seyrine sahiptirler. Ergenliğe daha erken girebilirler.
- Fiziksel görünüm açısından da daha güzeldirler.
- Genel olarak hastalıklara karşı dirençlidirler ve sağlıklarını korumaya özen gösterirler.
- Güçlü bir sinir sistemine sahiptirler ve genellikle duyu organları keskindir.
- Bu öğrencilerde fiziksel yetersizliklere ve duyu organı bozukluklarına çok az rastlanır.

Ancak unutulmaması gereken bir durum da üstün yetenekli öğrencilere genellikle üst sosyo-ekonomik seviyeden ailelerde daha sık karşılaşılmıştır. Bu nedenle bu çocuklarının anne karnındayken ve doğum sonrası dönemde daha güçlü bir beslenme ve bakım imkânına sahip oldukları hatırlanmalıdır. Bu kapsamda üstün bedensel özellikler üstün yetenekli olmanın bir sonucu olmaktan ziyade üstün beslenme ve bakımın sonucu olabilir (Çağlar, 2004; Özbay, 2013). Bu nedenle üstün fiziksel özellikleri üstün yetenekliliği belirleyen diğer özelliklerin yanında destekleyici bir alan olarak kabul etmekte fayda bulunmaktadır (Enç, 2005).

Üstün Yetenekli Öğrencilerin Sosyal ve Duygusal Özellikleri

Üstün yetenekli öğrencilerin sosyal-duygusal özellikleri bakımından da olağan gelişim gösteren akranlarından farklı bir görünüme sahip oldukları söylenebilir. Bu öğrencilerin fiziksel özellikleri hakkında olduğu gibi sosyal-duygusal özellikleri konusunda da yanlış inanç ve kanaatlerin olduğu görülmektedir (Çağlar, 2004). Özellikle sosyal ve duygusal uyum açısından üstün yeteneklilerin sorun yaşadığını düşünenlerle üstün yetenekliliğin uyum sağlamayı kolaylaştırdığını iddia eden iki farklı görüş bulunmaktadır (Aydın & Konyalıoğlu, 2011; Neihart, 1999). Birçok araştırma üstün yetenekli öğrencilerin güçlü ve üstün bir kişilik yapısına sahip olduklarını ve akranlarına nazaran daha az psikolojik sorunlar geliştirdiklerini göstermektedir (Baker, 1995; Barnett & Fiscella, 1985; Eccles, Bauman & Rotenberg, 1989; Gust-Brey & Cross, 1999; Kelly & Colangelo 1984; Neihart 2002; Parker, 1996; Reynolds & Bradley 1983; Seeley, 1984'den aktaran Van der Meulen, Van der Bruggen, Split, Verouden, Berkhout & Bögels, 2014). Bazı araştırmalar ise üstün yetenekli öğrencilerin psikolojik olarak daha fazla savunmasız olduklarını bulgulamışlardır (Coleman & Cross 2014; Czeschlik & Rost 1994; Freeman 1983; Garner 1991; 1994; Kwan 1992; May 1990; Renzulli 1981; Roedell, 1984; Whitmore 1980'den aktaran Van der Meulen vd., 2014). Araştırmalar genel olarak değerlendirilirse bir taraftan bakıldığında, üstün yetenekli öğrencilerin bilişsel özellikleri nedeniyle var olan özel güçleri onları daha dirençli hale getirirken, diğer yandan bu öğrencilerin özel ihtiyaçları ve karakteristik özellikleri onları sosyal ve duygusal sorunlara karşı daha savunmasız bir hale getirebilmektedir (Pfeiffer & Stocking 2000; Webb, Amend, Webb, N., Goerss, Belian & Olenchak, 2005).

Buraya kadar ele alınan tartışmalar ve alanyazının sunduğu sonuçlar incelendiğinde üstün yetenekli öğrencilerin diğer öğrencilere oranla sosyal-duygusal sorunları daha fazla ya da daha az yaşayıp yaşamadıkları kesin bir şekilde belli değildir (Peterson 2009; Van der Meulen vd., 2014). Ayrıca günümüzde üstün yetenekli öğrencilerin sosyal-duygusal sorunlarının yaygınlığı ve dağılımı konusunda epidemiyolojik verilere dayalı olarak gerçekleştirilmiş karşılaştırmalı ve boylamsal (ileri kesitsel) büyük ölçekli araştırmalar bulunmamaktadır (Pfeiffer & Stocking 2000; Martin, Burns & Schonlau, 2010; Van der Meulen vd., 2014). Bu kapsamda her iki görüşü de dikkate alarak üstün

yeteneklilerin sosyal ve duygusal özelliklerini olumlu ve olumsuz olmak üzere bir arada almakta fayda bulunmaktadır. Alanyazındaki araştırmalara göre üstün yetenekli öğrencilerin sosyal-duygusal özellikleri şu şekilde sıralanabilir (Ataman, 2007, 2009; Cross, 2011; Cutts & Moseley, 2004; Çetinkaya, Çalışkan & Güngör, 2012; Çitil, 2016; Dağlıoğlu, 2014; Levent, 2013; Fonseca, 2011; Özbay, 2013; Sak, 2010; Saranlı & Metin, 2012; Silverman, 1993, 1994; Suveren, 2006; Van der Meulen vd., 2014);

- Her öğrencide farklı düzeyde görülse de üstün yetenekliler genel olarak aşırı duyarlı ve hassastırlar.
- Soyut ve karmaşık düşünme yapılarına sahiptirler. Başka kişilerin düşüncelerini, duygularını ve isteklerini kestirebilir ve ruhsal durumlarına yönelik çıkarımlarda bulunabilirler. Bu nedenle empati yetenekleri gelişmiştir. Başkalarının fikirlerine ve düşüncelerine saygılıdırlar. Ancak kendi fikir ve hislerine de aynı şekilde saygı beklerler.
- Ahlaki değer konularına yönelik erken ilgi gösterirler. Bunun ardından da çoğu zaman aşırı boyutlardaki bir adalet duygusu taşırlar. Bu kapsamda adaletsizlikle mücadele etme, engelli ve bakıma muhtaç olanları savunma, doğayı koruma gibi ahlaki duyarlılıklarının yüksek olduğu görülmektedir. Haksızlığa katlanamamaktadırlar. Açlık, savaş ve doğal afetler gibi dünya sorunlarıyla ilgilidirler. Bu anlamda idealist davranışlara sahiptirler ve diğer insanlar için fedakârlık yapmayı isterler.
- Yüksek farkındalık ve gözlem yeteneği sayesinde savaş, açlık, gücü kötüye kullanma, şiddet gibi olumsuz birtakım davranışlar ya da olaylar karşısında korku geliştirebilirler. Ayrıca, ölüm, hastalık, hamilelik, düşük yapma, iş bulamama, arkadaş bulamama, yalnız kalma, seilmeme ve zihinsel yetersizliği olma gibi korkuları da olabilir. Üstün yetenekli öğrencilerin bu yüksek duyarlılığı, onları sosyal yaşantıdan bir miktar uzaklaştırabilir ve hatta kendilerinde yanlış bir şey olduğunu bile düşünebilirler.
- Üstün yetenekli öğrenciler mükemmeliyetçi bir yapıya sahiptir. Bu nedenle hata yapmaktan hoşlanmazlar. Bu durum üstün yetenekli öğrenciler için hem bir avantaj hem de bir dezavantaj olabilmektedir. Öyle ki başarısız olduklarını düşündüklerinde ya da hata yaptıklarında mücadeleden vaz geçebilirler ya da tam tersi olarak mükemmeliyetçi olmaları onların motivasyonlarını arttırabilir.
- Kendilerini rahat ifade edebilen bu öğrencilerin özgüvenleri de fazladır. Ayrıca sorumluluk duygusuna sahiptirler. Kendi hatalarının farkına varır ve bunu

düzeltilmek için ellerinden geleni yaparlar. Eleştirel düşünceye sahiptirler ve yeniliklerden hoşlanırlar. Meraklı ve çok soru soran bir kişilikleri vardır. Bu nedenle maceraya atılmayı ve yeni şeyler keşfetmeyi çok severler.

- Büyük hedef ve ülkülere sahiptirler. Amaçlarına ulaşmak için mücadele etmekten çekinmezler. Bu anlamda sabırlı ve kararlıdırlar. Başarıdan zevk duyarlar.
- Bağımsız olmayı severler. Başkaları üzerinde hâkimiyet kurmaya çalışabilirler. Grup içerisinde lider olmaktan hoşlanırlar. Ancak katılık ve sertlikten hoşlanmazlar.
- Espri yapmakta iyidirler ve mizahtan hoşlanırlar. Kendilerine yapılan şakaları ve esprileri olgunca anlayabilirler. Duygu ve düşüncelerini bağımsız bir şekilde ifade etmekten çekinmezler. Güçlü sezgileri vardır.
- Üstün yetenekli öğrenciler sosyal yönden akranlarından daha hızlı gelişebilirler. Genellikle kendilerinden yaşça büyük kişilerle, ya da kendi zekâ seviyesine ve ilgi alanlarına sahip öğrencilerle arkadaşlık kurmayı tercih etmektedirler.
- Buldukları ortamlarda popüler ve sosyaldirler. Kolay arkadaşlık kurabilirler ve işbirliğine açıktırlar. İnsanlarla anlaşma ve geçinme konusunda iyidirler. İlişkilerinde hassas, nazik ve sürekli dirler. Bu özellikler nedeniyle de buldukları ortamlarda genel olarak sevilirler.
- Yeni ortamlara ve sosyal etkinliklere kolayca uyum sağlayabilmektedirler. Buldukları ortamın değer ve kurallarını kısa sürede öğrenir ve kendilerini bunlara göre uyarlayabilirler. Ancak risk almaktan da çekinmezler. Toplumsal olay ve gruplarla ilgili ön yargılara sahip değildirler. Herkesi olduğu gibi kabul etme eğilimleri yüksektir.

Bu kısımda ele alınan özelliklerin bazıları genel ve zihinsel özellikler kısmında da ele alınmıştır. Bunun nedeni kişiliğin ve duyguların zihinsel özelliklerden bağımsız bir şekilde ortaya çıkamamasıdır (Çağlar, 2004). Ancak bu ilgi, gelişimsel hız açısından değişebilmektedir. Çünkü diğer alanlarda eş zamanlı olmayan gelişim üstün yetenekli öğrencilerin sorun yaşamasına yol açabilmektedir (Ataman, 2014). Bununla birlikte buraya kadar ele alınan sosyal ve duygusal özelliklerin çoğunlukla olumlu özellikler olduğu görülecektir. Oysa üstün zekâ ya da yetenek bireyde olumlu ve olumsuz etkileri olabilecek paradoksal bir özelliktir (Sak, 2010). Bu açıdan bakıldığında bu özelliklerin üstün yetenekli öğrencilerde görülüyor olması onların duygusal ve davranışsal sorunlar

yaşamadığı anlamına gelmez. Peterson (2009) ise bu durumun üstün yetenekli öğrencilerin doğasının bir sonucu olduğunu ifade etmektedir. Yani üstün yetenekli öğrenciler ebeveynlerine ve öğretmenlerine karşı olumlu bir imaj sağlamak için sosyal-duygusal sorunlarını gizleyebilirler. Çünkü üstün yetenekli öğrencilerin kendi endişe ve inançlarını maskeleyen ve sorunlarını kendi başlarına çözme yetenekleri bulunmaktadır (Peterson, 2009). Bu açıdan bakıldığında bilişsel açıdan akranlarından anlamlı düzeyde ileride olan bu çocuklar sosyal ya da duygusal açıdan yaşlılarıyla benzer ya da daha zayıf bir görünüme sahip olabilirler. Sak'a (2010) göre üstün yetenekli bireylere uygun ve olumlu koşullar sağlanırsa bu bireyler toplumsal ve bireysel katma değer yaratabilirken, bu koşullar sağlanmadığında özgüven, saygınlık, benlik algısı, çalışma disiplini ve başarı ile ilgili sorunlar ortaya çıkabilmektedir.

Başta psikologlar olmak üzere birçok araştırmacı üstün yetenekli öğrencilerin psikolojik özelliklerini ve durumlarını belirlemeye çalışmışlardır. Bu tip araştırmalar üstün yetenekli öğrencilerin kaygı, depresyon, stres, yalnızlık, benlik saygısı, mükemmeliyetçilik vb. birçok alandaki durumlarına odaklanmış görünmektedir (Saranlı & Metin, 2012). Bu araştırmaların ise farklı sonuçları olduğu anlaşılmaktadır. Bazı araştırmalarda üstün yetenekli öğrencilerin olağan gelişim gösteren öğrencilere göre daha olumlu bir benlik algısına sahip oldukları görülürken bazı araştırmalarda bunlar arasında anlamlı bir fark olmadığı belirlenmiştir (Leana-Taşçılar & Kanlı, 2014; Metin & Bencik-Kangal, 2012). Morelock (1992) da bu çocukların kendilerini akranlarından "farklı yerde" hissettiklerini belirtmektedir. Farklı hissetmek ise düşük benlik saygısı ile ilişkilidir (Janos, Fung & Robinson, 1985). Gelişim alanlarındaki eş zamanlı olmayan gelişim özellikle bilişsel yeteneği yüksek olan çocuklar için çok daha zararlı olabilir. Çünkü bu öğrencilerin duygusal olgunlukları olağanüstü bilişsel gelişimlerinden geri kalmakta ve bu durum çocukları eşitlenmemiş ve sınırlı hissettirmektedir (Hollingworth, 1926'dan aktaran Webb, 1993).

Görüldüğü üzere üstün yetenekli öğrencilerin birçok farklı özelliği bulunmaktadır. Aslında buraya kadar ele alınan özellikler tüm öğrencilerde görülebilecek temel özelliklerdir. Bu özelliklerin üstün yeteneklilik ile ilgili sayılabilmeleri için bunların

çocukta yaşlılarından daha ileri düzeyde görülmesi gerekmektedir (Saranlı & Metin, 2012). Bunun yanısıra tüm üstün yetenekli öğrencilerin benzer özellikleri olduğunu söylemek de zordur. Bu açıdan üstün yetenekli öğrencilerin homojen bir grup olduğunu söylemek güçtür. Ancak bu öğrencilerin ayırt edici özellikleri akranlarına nazaran belli alanlarda ileri bir gelişime sahip olmalarıdır (Cross, 2011). Bu kapsamda üstün yetenekli bir çocuğun en az bir yetenek alanında yaşlılarının üstünde performans sergilemesi gerekmektedir. Ancak yukarıda da değinildiği üzere bu öğrencilerin genel özellikleri kişiden kişiye ve yaşadıkları çevreye göre değişkenlik gösterebilmektedir.

Üstün yetenekli öğrenciler yeteneklerini uygun ortamlarda geliştirebilirler. Bu öğrencilere uygun ortamların sağlanmaması onların yeteneklerini köreltebilir (Çağlar, 2004). Üstün yetenekli öğrenciler için uygun ortamların sağlanmasında baş aktörlerden biri öğretmendir. Farklı özelliği olan üstün yetenekli öğrencilerin öğretmenlerinin de bu öğrencilere uygun beceri ve özelliklerinin olması gerekmektedir. Bunların yanısıra üstün yetenekli öğrencilerle çalışan kişilerin bu çocukların özelliklerini ve bu özelliklerinin neticesinde ortaya çıkabilecek sorunları bilmesinde yarar bulunmaktadır.

Üstün Yetenekli Öğrenciler İçin Uygun Eğitimsel Önlemler

Özel gereksinimli bireylerin özel bir eğitim alması genel bir kabule dayanmakla birlikte, örgün eğitim içerisinde üstün yetenekli öğrencilerin yetersizliğe sahip öğrencilere kıyasla daha az bir önem ve ilgiye mazhar oldukları söylenebilir (Ataman, 2009). Bunun en önemli nedeni olarak da bu öğrencilerle ilgili yanlış inanç ve ön yargıların yaygınlığı gösterilebilir (Ataman, 2007; 2009, s.125). Bu nedenlerden dolayı üstün yetenekli öğrenciler, özel eğitim alanının en göz ardı edilen ve eğitim olanaklarından yeterince yararlanamayan grubu olmuşlardır. Buna rağmen özellikle son dönemde üstün yetenekli öğrencilerin eğitimi konusunda önemli gelişmeler olduğu da görülmektedir.

Üstün yetenekli öğrenciler için geliştirilmiş olan eğitim önlemleri çeşitli model ve stratejilerden oluşmaktadır. Üstün yetenekliler için oluşturulmuş modellere; Purdue Modeli, Program Farklılaştırma Modeli, Birleştirilmiş Program Modeli, Gagne'nin Üstünlük ve Yeteneklilik Farklılaştırılmış Modeli, Gruplama ve Okul Zenginleştirme

Modeli örnek olarak verilebilir (Delcourt, Cornell & Goldberg, 2007; Tortop, 2012). Stratejiler ise gruplama, hızlandırma, zenginleştirme ve mentörlük gibi farklı uygulamaları içermektedir (Callard-Szulgit, 2010; Sak, 2010; Tortop, 2012; Van der Meulen vd., 2014). Gruplama uygulamaları süresi bakımından tam zamanlı, yarı zamanlı; içeriği bakımından ise homojen ve heterojen gruplar olarak ayrılabilir (Sak, 2010, s.117). Alanyazına göre üstün yetenekli öğrenciler için her ülke, şehir ya da bölgede farklı uygulamalar olduğu anlaşılmaktadır (Alston, 2011; Bourgeois, 2012; Bryant, 2011; Delcourt vd., 2007; Kulik & Kulik, 1982; 1992; Maguire, 2008; Noll, 2012; Ross-Sisco, 2008; Slavin, 1987; Stelk, 2007; Taylor, 2007; Vaughn, Feldhussen & Asher, 1991; Weyringer, 2013; Young, 2010; Ziegler, Stoeger, Harder & Balestrini, 2013). Bu kapsamda üstün yetenekli öğrencilerle ilgili ayrı eğitim (üstün yetenekli öğrenciler için açılmış okullarda) ya da birlikte eğitim (normal sınıflarda kaynaştırma uygulaması) gibi iki genel uygulama olduğu söylenebilir (Delcourt vd., 2007; Van der Meulen vd., 2014).

Türkiye’de ise kamu politikaları gereği üstün yetenekli öğrenciler olağan gelişim gösteren akranları ile öğrenimlerine devam etmekte; bu öğrencilere okul içinde (destek odası) ya da okul dışında (Bilim ve Sanat Merkezleri) farklı destekler sunulmaktadır. Bu uygulamaların dışında ise üniversiteler ve MEB tarafından uygulamaya koyulmuş bazı proje okulları ya da vakıflar tarafından açılmış bazı ayrı eğitim kurumları olduğu görülmektedir. Üstün yetenekli öğrenciler için özel teşebbüsler ve vakıflarca açılan ayrı eğitim kurumlarının ya da özel sınıfların son dönemlerde sayısının artmaya başladığı görülmektedir. Ayrı eğitim kurumlarının bu özellikteki çocuklar için bazı avantajları olsa da bu tarz uygulamaların beraberinde de çeşitli problemler getirdiği söylenebilir.

Yukarıda da değinildiği üzere üstün yetenekli öğrencilerin eğitimleri ile ilgili mevcut uygulamaların hangisinin daha yararlı olduğu konusu oldukça tartışmalıdır. Üstün yetenekli öğrencilerle ilgili eğitim model ve stratejileri ile ilgili çalışmaları özetlemek gerekirse, üstün yetenekli öğrenciler için sunulan tüm özel eğitim uygulamaları olumlu akademik etkiler göstermektedir. Buna göre daha karmaşık bilgi ve beceriler sunulduğunda üstün yetenekli öğrencilerde daha büyük gelişme görülmektedir. Ancak

mevcut eğitimlerin yetersizliği nedeniyle üstün yetenekli öğrencilerin eğitim ihtiyacının karşılanması için bu çocuklar için farklılaştırılmış öğretim uygulamaları son dönemde daha fazla kabul görmektedir. Bu nedenle hızlandırma ve zenginleştirme uygulamaları üstün yetenekli öğrenciler için önemli eğitsel düzenlemeler olarak kabul edilmektedir (Van der Meulen vd., 2014). Ayrıca en etkili özel eğitim uygulamalarının tam zamanlı gruplamalar ve uyarlanmış müfredat uygulamaları olduğu anlaşılmaktadır. Ancak üstün yetenekli öğrenciler için sunulan eğitimin farklı biçimleri üzerinde yapılan araştırmalar daha çok başarı üzerinde durmakta, bu uygulamaların sosyal-duygusal işlevleri daha az sıklıkla irdelenmektedir. Üstün yeteneklilere sunulan özel eğitim hizmetlerinin akademik başarı dışındaki alanlara etkisini inceleyen çalışmaların da az sayıda olduğu görülmektedir. Bu hizmetlerin sosyal-duygusal işlevler üzerinde etkilerinin de sıklıkla rapor edilmediği ve kararsız olan sonuçlardan uygun bir sonuç elde edilmesinin güç olduğu anlaşılmaktadır (Rogers, 1991; Van der Meulen vd., 2014).

Alandaki bazı araştırmacılar ayrı eğitim okul ve programlarının üstün yetenekli öğrencilerin tümü için en uygun ve olumlu eğitim ortamı olmadığı sonucuna ulaşmışlardır (Marsh, 2005; Marsh & Craven, 2006; Marsh & Hau, 2003, 2004). Ayrı eğitim ortamlarının rekabetçi bir ortama sahip olmasının akademik benlik kavramı ve sosyal karşılaştırma süreçleri bakımından olumsuz etkilerinin olduğu da birçok çalışma ile ortaya konmuştur (Goetz, Prekel, Zeidner, & Schleyer, 2008; Marsh & Hau, 2003). Örneğin Marsh ve Hau'nun (2003) Amerika Birleşik Devletleri'ndeki 26 farklı eyalette yüz bin öğrenci üzerinde yaptıkları araştırma bulgularına göre ayrı eğitim ortamlarında öğrenim gören üstün yetenekli öğrencilerin normal sınıflarda öğrenim gören öğrencilere kıyasla akademik benlik kavramlarının daha düşük olduğu görülmüştür. Başka bir örnek verilecek olursa Delcourt vd. (2007) üstün yetenekli çocuklar için farklı şekillerde sunulan özel eğitim uygulamalarını karşılaştırmışlardır. Onlara göre ayrı sınıflara devam eden üstün yetenekli çocuklar yüksek düzeyde başarı göstermelerine rağmen akademik benlik saygıları çok düşüktür. Bu durum "büyük balık, küçük gölet etkisi" olarak adlandırılan (BFLPE: "big-fish-little-pond-effect") şeklinde açıklanmaktadır. BFLPE teorisi akademik benlik kavramı için küçük gölette büyük balık olmanın

(normal çocuklar arasında üstün yetenekli olmak) büyük bir gölde küçük bir balık olmaktan (üstün yetenekli çocuklar arasında üstün yetenekli olmak) daha iyi olduğu iddiasını taşımaktadır. Bu teoriye göre, üstün yetenekli bir çocuk homojen üstün yetenekli sınıfına yerleştirildiğinde akademik benlik saygısı azalacaktır. Delcourt vd. (2007) farklı özel eğitim uygulamalarının üstün yetenekli çocuklar üzerindeki sosyal etkilerini de değerlendirmişlerdir. Onlara göre üstün yetenekli çocuklar için oluşturulmuş özel programlara devam eden ya da etmeyen çocuklar arasında sosyal açıdan bir fark bulunmamıştır. Rogers (2002) da üstün yetenekli çocukların çok düzeyli sınıflarda (multilevel classes) öğrenim görmesinin onların sosyalleşmesinde (sosyal olgunluk, ders dışı etkinlikler, liderlik faaliyetleri, akran etkileşimi vb. sosyal becerilerde) hiçbir etkisinin olmadığını belirtmiştir. Kulik ve Kulik (1992) de hızlandırmanın öğrencilerin popülerliğine hiçbir etkisinin olmadığını bulgulamışlardır. Rogers'a (2002) göre üstün yetenekli öğrencilerin üniversiteye erken kabullerinin de hiçbir sosyal etkisi bulunmamaktadır. Ancak okulu erken bitirmenin sosyalleşmeye etkisi orta düzeyde görülmüştür (Rogers, 2002). Ayrıca müfredat sıkıştırma ve konu hızlandırmasının da sosyalleşmeye hiçbir etkisinin olmadığı anlaşılmıştır (Rogers, 2002). Sonuç olarak birkaç uygulama dışında üstün yetenekli çocuklara sunulan eğitim biçimlerinin onların sosyal durumlarına etkisi bulunmadığı ifade edilebilir.

Buraya kadar ortaya koyulan yaklaşımlara karşın ayrı eğitim okul ve uygulamalarının o kadar da olumsuz olmadığını iddia eden araştırmacılar bulunmaktadır. Bu iddiayı savunanlara göre özel eğitim ortamlarındaki akademik benlik kavramındaki düşüşün mutlaka olumsuz bir durum olmayıp öğrencileri gelecekte karşılaşılabilecekleri rekabetçi ortamlara hazırlama olarak görülmelidir (Eddles-Hirsc, Vialle, McCormick & Rogers, 2012; McCoach & Siegle, 2003; Rogers, 2007). Ayrı eğitim ortamlarının başka olumlu etkileri olduğunu ortaya koyan çalışmalar da bulunmaktadır. Bu olumlu etkilerin özellikle sosyal-duygusal alanlarda ortaya çıktığı iddia edilmektedir. Üstün yetenekli öğrencilerle ilgili çalışma yapan bazı araştırmacılar okullarda ileri seviye kurslar ve ileri seviye öğrencilerin toplandığı grupların bu öğrencilerin farklılıklarını kabul eden ve özelliklerini geliştiren ortamlar olduğunu iddia etmektedir (Coleman, 2005; Neihart,

2007). Bazı araştırma sonuçlarına göre üstün yetenekli öğrenciler için açılmış ayrı okullarda üstün yetenekli öğrencilerin farklılıklarının kabul edilmesi, onların akranları tarafından alay edilme korkusu olmadan akademik zorluklarla baş etmeleri için özgür bir ortam sağlamaktadır (Coleman, 2001; Cross, Stewart & Coleman, 2003). Örneğin Cross ve arkadaşları (2003) Magnet okullarına devam eden üstün yetenekli ilköğretim öğrencilerinin ayrı okul ortamında daha fazla kabul algıladıklarını bulgulamıştır. Görüşme yapılan üstün yetenekli öğrencilerden bazıları ise Magnet okullarında önceki okullarında olduğu gibi damgalayıcı bir etiket taşımadıklarını ve kendileri olmayı başarabildiklerini ifade etmişlerdir. Böylece bu araştırmanın önemli bir bulgusu olarak diğer okullara devam eden üstün yetenekli öğrenciler damgalanmış ve farklı hissederken, Magnet okuluna devam eden öğrencilerin kendilerini diğerlerinden farklı hissetmedikleri ortaya çıkmaktadır.

Tüm bu tartışmaların ışığında ayrı eğitim kurumlarının üstün yetenekli çocuklar için bazı avantajları olsa da bu tarz uygulamaların beraberinde çeşitli problemler getirdiği söylenebilir. Bu kapsamda ayrı eğitim ortamında sınıf yönetimi önemli bir güçlük olarak ele alınabilir (Çitil, 2016). Çünkü üstün yetenekliler olağan gelişim gösteren akranlarına göre farklı özellik ve gereksinimlere sahiptir. Bu nedenle de hangi eğitim ortamında olurlarsa olsunlar üstün yetenekli öğrencilerin bazı özelliklerinin onların eğitimlerini etkilediği söylenebilir.

Üstün Yetenekli Öğrencilerin Eğitimsel Ortamlarda Karşılaşabileceği Sorunlar

Buraya kadar ele alınan bilgiler değerlendirildiğinde üstün yeteneklilik tamamen olumlu özelliklerden oluşmamaktadır. Ayrıca üstün yetenekli çocuklar için oluşturulmuş sınıflarda sınıf yönetimi ve davranış kontrolü de genellikle zordur (Markusic, 2012; Özbay, 2013). Çünkü öğrenciler birbirleri ile belli fikirleri tartışabilmekte, farklı projeler peşinde koşabilmekte ve farklı etkinlikler için sınıfı terk edebilmektedirler (Dill, 2012).

Üstün yetenekli öğrencilerde gözlenen bazı davranışlar sosyal açıdan kabul edilemez görülebilir ancak bu durum onların üstünlüğünün belirtileri olabilir. Örneğin üstün

yetenekli bir öğrenci sınıfta, sorulara bağırarak ve acele bir şekilde cevap vererek sabırsızlık, tezcanlılık gösterebilir. Bu sabırsızlık onların amansız meraklarından kaynaklanmaktadır (Markusic, 2012). Slifer'e (1987) göre problem davranış sergileyen ve düşük başarılı öğrenciler öğretmenleri tarafından üstün olarak düşünülmez ve üstün yetenekliler ile ilgili programlara önerilmezler. Slifer (1987); burada ilginç bir iddia ortaya atmaktadır. Ona göre üstünler ile ilgili birçok araştırmada bu öğrencilerin kişisel, sosyal ve davranışsal açıdan uyumlu olduğu bulgulanmıştır. Oysa yukarıdaki nedenden dolayı birçok üstün yetenekli öğrenci bu tanıyı alamamaktadır. Bu yüzden de araştırmacılar üstün yetenekli öğrencilerde sınıf yönetimi ve davranış değiştirme konusuna çok az ilgi göstermişlerdir. Bu sebeple üstün yeteneklilik üstesinden gelinmesi gereken birçok sorunu beraberinde getirebilmektedir. Bu sorunları üstün yetenekli öğrencilerin özellikleri ile ilişkilendirerek açıklamakta fayda bulunmaktadır. Üstün yetenekli öğrencilerin öğretmenlerine yönelik disiplin sorunları yaratmadıkları görüşü yaygın olarak düşünülmesine karşın, bu öğrencilerin zor olduklarına dair de bir bilinçlenme olduğu görülmektedir (Delisle, Whitmore & Ambrose, 1987).

Mükemmeliyetçilik Özellikleri Nedeniyle Ortaya Çıkabilecek Sorunlar

Üstün yeteneklilikle ilişkili karakteristik özelliklerden biri mükemmeliyetçiliktir. Bazı araştırmalara göre üstün yetenekli öğrencilerin sınıflarında yaşadıkları sorunların en önemli nedenlerinden biri bu mükemmeliyetçilik özellikleridir (Çetinkaya vd., 2012; Pfeiffer & Stocking, 2000; Porter, 2005; Webb 1993). Üstün yetenekli öğrenciler kendileri için gerçek olamayacak kadar yüksek beklentiler oluşturabilmektedirler. Bu yüzden belki de %15-20'si akademik kariyerlerinde ve sonraki hayatlarında mükemmeliyetçilik nedeniyle bir noktada önemli ölçüde engellenmiş olabilirler (Webb, 1993). Üstün yetenekli öğrencilerde görülen mükemmeliyetçilik özelliği yanlış yapma korkusu ve yanlış yapmaktan takıntılı bir şekilde kaçınma davranışlarını doğurabilir (Callard-Szulgit, 2010). Örneğin test türü sınavlarda zamanı iyi kullanmaları gereken üstün yetenekli öğrenciler bütün soruları doğru cevaplama arzusuyla bazı sorulara takılarak gereksiz yere zaman kaybedebilirler (Özbay, 2013). Üstün yetenekli öğrencilerin bir diğer özelliği de yoğun odaklanma güçleridir. Bu nedenle bu öğrenciler

bazı konular üzerinde uzun bir zaman harcayıp, ayrıntılar içerisinde kaybolabilirler. Böyle durumların sonucu olarak da ödev ya da projelerini zamanında teslim edemeyebilirler. Bu nedenle de hayal kırıklığı yaşayabilir ve yaşatabilirler (Özbay, 2013). Üstün yetenekli öğrencilerin güçlü bir belleğe sahip olmaları kendilerine verilen sözleri unutmamalarını sağlamaktadır (Ataman, 2009). Bu öğrencilere verilen sözler yerine getirilmediğinde öğrencilerin davranış problemleri sergilemeleri olasıdır.

Akran İlişkileri ve İletişim Özellikleri Nedeniyle Ortaya Çıkabilecek Sorunlar

Üstün yetenekli öğrencilerin temel özelliklerinin onların iletişim becerilerini ve akranlarıyla ilişkilerini de etkileyebildiği görülmektedir. Üstün yetenekli öğrenciler kendinden yaşça büyük ve benzer seviyedeki kişilerle iletişim halinde olmayı sevdiklerinden ve mükemmeliyetçi olduklarından arkadaş edinmekte ve kurdukları arkadaşlıkları sürdürmekte sorun yaşayabilirler (Bencik & Metin, 2006). Bazen de yaşlılarını küçümseyebilmektedirler. Çünkü kendileri ile ilgili belirledikleri yüksek standartları arkadaşlarından da beklemekte, onlarla bir iş yaparlarsa hata yapacaklarından korkmaktadırlar (Bencik & Metin, 2006) ya da üstün yetenekli öğrenciler grup çalışmasını ağır / yavaş bulabilirler (Markusic, 2012). İlgileri, zekâ ve öğrenme hızları farklı olan bu öğrenciler birbirleriyle sorun yaşayabilirler (Sezer, 2015). Böylece akranları üstün yetenekli öğrencilerden kaçınabilir. Bunların sonucu olarak da üstün yetenekli öğrencilerin bazen yalnız oynamayı ve çalışmayı tercih ettikleri görülmektedir (Cross, 2011; Özbay, 2013). Bu durum da üstün yetenekli öğrencilerin sosyalleşmesini olumsuz yönde etkileyebilmektedir (Eddles-Hirsch vd., 2012).

Üstün yetenekli öğrencilerin yaşlılarına göre ileri olan dil becerisi nedeniyle sınıf düzeyinin üstünde sözcükler kullandığı görülmektedir. Akranları bu durumu anlamakta güçlük çekebilir. Doğal olarak üstün yetenekli öğrencinin eleştirel düşünmesi ve yüksek kelime haznesine sahip olma gibi özellikleri nedeniyle “her şeyi biliyorum” tavırları diğer öğrenciler tarafından kendini beğenmiş, ukala ve kibirli bir davranış olarak algılanabilir (Ataman, 2009; Özbay, 2013; Pfeiffer & Stocking 2000). Bu nedenle bilişsel gelişim farklılıkları; üstün yetenekli öğrenci ile yaşlıları arasında yanlış

anlaşılmalara neden olabilir ve bunun neticesinde akranları tarafından dışlanabilirler (Ataman, 2009; Webb 1993).

Sıkılma ve Motivasyon Özellikleri Nedeniyle Ortaya Çıkabilecek Sorunlar

Üstün yetenekli öğrencilerin özellikle sınıf ve okul ortamında motivasyon eksikliği ve sıkılma gibi nedenlerle sorun yaşayabildiği söylenebilir. Bu kapsamda tekrarlayan görevleri sürdürememek üstün yetenekli öğrencilerin sınıfta sergiledikleri sorunlardan biridir (Markusic, 2012). Üstün yetenekli öğrenciler tek düze etkinliklerden ve rutin ödevlerden çabuk sıkılabilirler (Montgomery, 2003; Sezer, 2015). Bu nedenle etkinliği tamamlamak istemeyip ilgisini başka bir alana yöneltebilirler. Üstün yetenekli öğrencilerin ilgi alanları farklı ve çeşitli olabilmektedir. Bazen de bir konuya çok fazla odaklanıp onu derinlemesine öğrenmekten hoşlanabilirler. Örneğin ilkokulda öğretmen maddenin halleri konusunu anlatırken üstün yetenekli öğrenci kara delikler ya da paralel evren gibi konularına ilgi duyuyor ve bu konuda çalışmalar yapıyor olabilir. Doğal olarak da kendi seviyesi altındaki ve ilgi alanı dışındaki bu derse motive olmakta zorlanabilir ve dersi dinlerken sıkılabilir. Böyle durumlarda bu öğrenciler öğretmenler tarafından derse karşı ilgisiz, olumsuz ve problemlili öğrenci olarak algılanabilirler.

Tezcanlılık (Overexcitability) ve Aşırı Duyarlılık Özellikleri Nedeniyle Ortaya Çıkabilecek Sorunlar

Üstün yetenekli öğrencilerin aşırı duyarlılık özellikleri, tezcanlılıkları ve hassasiyetleri de özellikle sınıf ortamında sorun yaşamalarına neden olabilmektedir. Üstün yeteneklilerin savunmasız olduğu konulardan biri duygusal, düşsel, bilişsel, hissel ve psikomotor aktivitelerden birkaçında yüksek düzeyde tezcanlılık (overexcitability) sergilemeleridir (Porter 2005; Pfeiffer & Stocking 2000; Silverman 1994). Çünkü üstün yetenekli öğrencilerin yüksek düzeyde zihinsel ve fiziksel enerjileri vardır. Bu nedenle ilgileri ve dikkatleri kimi zaman dağılabilir ve hareketli bir görünüme sahip olabilirler (Delisle vd., 1987). Öğretmenler ve veliler genellikle bu durumu rahatsız edici bulmaktadırlar. Bu nedenle nadir de olsa bu çocuklar dikkat eksikliği ve hiperaktiviteli olarak yanlış bir şekilde etiketlenmekte ve bu öğrencilere ilaç tedavisi verilebilmektedir

(Ataman, 2009; Dağlıoğlu, 2014; Webb vd., 2005). Bunun yanısıra çok fazla soru sormaları ve meraklı olmaları da bazen soruna neden olmaktadır. Öyle ki bazı öğretmenler üstün yetenekli öğrencilerin bu meraklarından rahatsız olmakta ve bunu ders akışını bozan bir davranış olarak görebilmektedir. Bu öğrenciler aynı anda birden fazla etkinlikle ilgilenebilirler (Özbay, 2013). Üstün yetenekli öğrenciler çevrelerinde olan bitenleri merak ettiklerinden, kafalarındaki sorulara yanıt bulmak için, zorluktan ve karmaşıklıktan hoşlandıkları için ve bir amaca ulaşmak için hareketli davranışlar sergilerler (Ataman, 2009). Oysa dikkat eksikliği ve hiperaktivite tanısı almış öğrencilerin hareketliliği çoğu zaman bir amaç doğrultusunda gerçekleşmez (Dağlıoğlu, 2014). Üstün yetenekli öğrencilerin duygusal ya da bilişsel alandaki tezcanlılıkları (aşırı heyecanları) bir süre daha üretmeyi istemelerine neden olabilmekte, bu durum da onların yattıktan sonra bile uykuya dalmalarını geciktirebilmektedir. Ayırt edici uyku düzeni aslında üstün zekâ/yetenek ile ilişkilidir ama yine de bu durum tam olarak açık değildir (Ataman, 2009; Callard-Szulgit, 2010; Webb vd., 2005).

Üstün yetenekli öğrenciler ders esnasında başkalarının göremediği ilişkileri görebildiklerinden sadece bu konuyu tartışmak isteyip ders akışını bozabilirler. Öğretmenlerin ya da diğer kişilerin istekleri mantıksız ve önemsiz bularak reddedebilirler (Delisle vd., 1987). Başkalarını küçük düşürebilecek yersiz espriler yapabilir, boş işlerle gereğinden fazla ilgilenebilir, gereğinden fazla yenilikçi olabilirler (Ataman, 2009; Özbay, 2013). Bu durum da akran kabulünü ve yetişkinlerle iletişimlerini olumsuz yönde etkileyebilir.

Üstün yetenekli öğrenciler aşırı duyarlı oldukları için gelecek, aile, başkaları ile ilişkiler gibi konularda korku ve kaygı yaşayabilirler (Özbay, 2013). Ölüm, hastalık, hamilelik, düşük yapma, iş bulamama, arkadaş bulamama, yalnız kalma, sevilmemeye ve zihinsel yetersizliği olma gibi korkuları olabilir. Üstün yetenekli öğrencilerin genellikle dünyanın durumu ve sorunları ile ilgili oldukları ve bunları çözümlenin kendi sorumlulukları olduğunu düşündükleri gözlenmektedir. Bu durum bir çocuk üzerinde büyük bir yük olabilir. Onun bu yüksek hedeflere ulaşamaması ya da bu sorunları çözememesi onda hayal kırıklığına ve depresyona yol açabilmektedir (Pfeiffer &

Stocking 2000). Üstün yetenekli öğrencilerin bu yüksek duyarlılığı, onları sosyal yaşantıdan bir miktar uzaklaştırabilir ve hatta kendilerinde yanlış bir şey olduğunu bile düşünebilirler. Ayrıca üstün yetenekli öğrencilerdeki ahlaki duyarlılık, daha fazla eleştiri ve akran reddi görmelerine neden olabilmekte; bu durum da duygusal ve davranışsal sorunlara yol açabilmektedir (Webb, 1993). Böyle durumlarda kendini tam olarak ifade edemeyen, ihtiyaç ve idealleri engellenen üstün yetenekli öğrencilerin tepkisel depresyona girme ihtimalleri vardır (Aydın & Konyalıoğlu, 2011; Cross, 2011; Slifer, 1987). Böyle olumsuzluklar yaşayan üstün yetenekli öğrenciler ise olağan gelişim gösteren öğrencilere göre daha güçlü engellenmişlik, dışlanmışlık, hayal kırıklığı hissetmekte ve tepkiler verebilmektedirler (Freeman 1994; Webb, 2002). Bu durumun oluşmasıyla içe kapanma, öfke, sıkıntı, iletişimsizlik, motivasyon düşüklüğü, iştahsızlık, daha çok uyku sorunları, hiç bir şeyden memnun olmama ve okuldan ayrılma gibi olumsuzluklar yaşanabilir (Fonseca, 2011; Gallagher, Harradine & Coleman, 1997; Plucker & McIntyre 1996; Webb vd., 2005).

Eş Zamanlı Olmayan Gelişim Özellikleri Nedeniyle Ortaya Çıkabilecek Sorunlar

Üstün yetenekli öğrencilerin spesifik özelliklerinden biri de duygusal, bilişsel, sosyal ve fiziksel gelişimlerinin eş zamanlı olmamasıdır (Roedell 1984, 1986; Webb 1993; Silverman, 1997). Üstün yetenekli öğrencilerin eş zamanlı olmayan gelişim alanları sosyal ilişkilerini etkileyebilmektedir. Bu durum uyumsuz bir gelişime yol açmaktadır. Çünkü bu öğrencilerde genel olarak zihinsel gelişim diğer gelişim alanlarından önde seyretmektedir. Bu uyumsuz gelişimin olması da bazı problemlere neden olabilmektedir (Dağlıoğlu, 2014).

Üstün yetenekli öğrencilerin güçlü düşünme becerisi yaşlıları tarafından farklı algılanabileceği gibi yetişkinlerce de onaylanmayabilir (Özbay, 2013). Üstün yetenekli öğrenciler günlük aktivitelerde bazen sakar, dikkatsiz ve yavaş olabilirler (Özbay, 2013). Çünkü bazı zamanlarda hayallere dalıp dikkatleri dağılabilir. Böyle durumlarda da öğrencilerle ilgili yüksek beklenti içinde olan öğretmen ve veliler öğrenciye istenmedik tepkiler verebilmekte ve bunun karşılığı olarak da öğrencilerde problem davranışlar görülebilmektedir. Üstün yetenekli öğrencilerle ilgili yüksek beklentilerin

farklı sonuçları da olabilmektedir. Bu öğrenciler gelişim alanlarındaki uyumsuz durumdan dolayı güçlü zihinsel gösteriler yapabilirken parmak emmek, ayakkabısını bağlayamamak gibi çevrelerince kabul edilmeyen veya şaşırtıcı bulunan davranışlar sergileyebilirler. Böyle durumlarda aileler ya da öğretmenler öğrenciye tepki koyarak onu cezalandırmaya çalışabilirler (Ataman, 2014). Haksız verilen bir ceza ise adalet duygusu yüksek olan bu öğrencilerde farklı sonuç ve sorunlara yol açabilecektir (Çitil, 2016).

Eş zamanlı olmayan gelişim nedeniyle üstün yetenekli öğrenciler zihinsel olarak okuma yazmaya hazır olsalar da ince motor becerileri bunu gerçekleştirmeyi engelleyebilir. Örneğin bu öğrencilerin el yazısı beklenen düzeyden çok daha kötü olabilir. Çünkü üstün yetenekli öğrenciler el yazısını yavaş, yorucu ve gereksiz olarak görebilirler (Ataman, 2009). Böyle durumlarda ise yazı yazmayı reddedip öğretmenlerine ve ailelerine karşı gelebilirler. Sonuç olarak üstün yetenekli öğrenciler, özel bir grup olarak bilişsel yetenekleri ve eğitim ortamları arasında sık sık uyumsuzluk yaşamaktan mustarip olabilirler (Van der Meulen vd., 2014). Bu nedenle üstün yetenekli öğrencilerin yaşadıkları duygusal ve davranışsal problemlerin en önemli sonuçlarından biri başarısızlıktır (Reis & Renzulli, 2004; Whitmore, 1986).

Liderlik – Otorite Özellikleri Nedeniyle Ortaya Çıkabilecek Sorunlar

Üstün yetenekli öğrenciler liderlik arzusu, otorite ile çatışma eğilimi, kendilerine bir şeylerin dayatılmasından hoşlanmama, katı kurallardan hoşlanmama, kendi yöntemini uygulama arzusu, bazen başkalarının fikirlerine saygı duymama gibi nedenlerle eğitimsel ortamlarda sorun yaşayabilmektedirler. Üstün yetenekli öğrenciler liderlik arzuları nedeniyle aşırı derecede otoriter olabilirler ve başkalarının fikirlerine yeterince önem vermeyebilirler (Özbay, 2013). Özellikle sınıf içi etkinliklerde ve sınıf dışı oyun ortamlarında oyunları kendileri yönetmek, kuralları kendileri koymak isteyebilirler. Bu bağlamda en doğru düşüncenin kendilerinininki olduğunu düşünebilir ve diğer kişilerin düşüncelerini kabullenemeyebilirler (Çetinkaya vd., 2012; Markusic, 2012). Böyle durumlar da yetişkinlerle ve akranlarıyla çatışmaya, üstün yetenekli öğrencinin sinirlenmesine, ağlamasına ve arkadaşlarına şiddet sergilemesine neden olabilir. Üstün

yetenekli öğrencilerin otorite ile çatışma eğilimleri ve kendilerine bir şeylerin dayatılmasından hoşlanmamaları da davranışsal sorunlara neden olabilmektedir (Delisle vd., 1987). Üstün yetenekli bazı çocuklar problemleri öğretmenin istediği şekilde çözmeyp kendi yöntemini uygulayabilmektedir. Bunun sonucu olarak öğretmenler, çocuğun kendisini tehdit ettiğini, saygısız davrandığını, otoriteyi kabul etmediğini düşünebilir. Öğrenciler de bireysel ilgilerine karşı çıkıldığını ve baskı ile karşılaştıklarını hissedebilirler (Sezer, 2015). Böyle durumlar da öğrenci ve öğretmen arasında çatışmaya neden olabilir.

Üstün yetenekli öğrenciler katı kurallara uymaktan da hoşlanmayabilirler. Eğer bu öğrenciler kurallara uymaya zorlanırlarsa öğretmenlerine, velilerine ve diğer öğrencilere karşı kendilerini hırçın davranma ve öfkelenme şeklinde yansıtabilirler (Ataman, 2009). Kurallar konusundaki ısrar sürdürülürse üstün yetenekli öğrenciler erken yaşta yalan söylemeyi ve çalmayı öğrenebilirler. Bu nedenle üstün yetenekli öğrencilere her zaman adil ve saygılı davranmak çok önemlidir (Ataman, 2009). Yukarıda ele alınan birçok özelliğin ışığında söylenebilir ki üstün yetenekli öğrencilerin kurallara uymasını sağlamak için bu kuralların gerçekten mantıklı ve adil olduğunun onlara ispatlanması gerekmektedir (Çitil, 2016).

İlgi Çekme ve Çevre Özellikleri Nedeniyle Ortaya Çıkabilecek Sorunlar

Üstün yetenekli öğrencinin sosyal çevresi onun davranışlarında etkilidir. Üstün yetenekli öğrenciler sınıfta dikkat çekerler ve genelde popülerdirler. Bu özellikleri nedeniyle her zaman ön planda olma ve takdir edilmeyi bekleyebilirler (Sezer, 2015). Üstün yeteneklilerin ön planda olma ve dikkat çekme özellikleri ayrı eğitim ortamlarında benzer beklentilere sahip öğrenciler arasında çatışmaya yol açabilir. Kaynaştırma ortamlarındaki üstün yetenekli öğrenciler ise herkesin sevgisini kazanabilecekleri gibi bunun tam tersi olarak çokbilmiş ve ukala olarak da algılanabilirler.

Üstün yetenekli öğrenciler zaman zaman saçma ya da çocukça davranabilirler (Ataman, 2014). Bu durum gayet doğaldır çünkü onlar da çocuktur. Yukarıda da değinildiği gibi

ön planda olma, beğenilme ve ilgi çekme amacıyla bu çocuklar da farklı davranışlar sergileyebilirler. Ayrıca kendilerini arkadaşlarına kabul ettirebilmek adına üstünlüklerini gizlemeyi tercih edebilirler (Ataman, 2009; Özbay, 2013). Çünkü bu öğrencilerin akranları ile aralarında yetenek ve sosyal konfor farkları bulunmaktadır. Örneğin, bazı okullarda zeki olmak “havalı” olmayabilir, böylece üstün yetenekli öğrenciler bilinçli bir şekilde “yaramaz” olmayı tercih edebilir (Cross, 2011). Bu tür eylemlerle, üstün yetenekli öğrenciler normal gelişim gösteren sınıf arkadaşlarıyla görünür hale geleceklerini varsaymaktadırlar. Bu gençler bir öğretmeni kızdırdıklarında sınıf arkadaşları tarafından daha fazla kabul edileceklerini düşünebilirler (Delisle vd., 1987). Bu nedenle bazı üstün yetenekli öğrencilerin toplumsal yaşamda olumsuz etikete sahip olmamak için kendi potansiyellerini bastırdıkları bile söylenebilir. Bu olumsuz etiketlemeler çocuğun, çocukluğunu yaşaması ve sağlıklı bir ruhsal yapı geliştirmesini de tehlikeye sokmaktadır (Ataman, 2009, s.128).

Öğrencinin çevresi, üstün yetenekli öğrencinin ihtiyaçlarına uyum sağlamadığında da bu öğrencilerde sosyal, duygusal ve davranışsal sorunlar oluşabilmektedir (Pfeiffer ve Stocking, 2000). Bu öğrencilerin üstün yetenekli olarak tanınmaları kendilerinin ya da yakınlarının onlardan yanlış, haksız ve yüksek başarı beklentisine girmelerine neden olabilir (Ataman, 2014; Dağlıoğlu, 2014). Ancak bazı çocuklar bu beklenen başarıyı elde edemezler. Böylece öğrencilerde sarsılmış bir yetenek ve başarısızlık duygusu oluşabilmektedir (Freeman 1994; Webb 1993). Böyle durumlarda üstün yetenekli öğrenciler üzerlerindeki baskıyı azaltmak için üstün olmadıklarını öğretmenlerine, ebeveynlerine ve akranlarına ispatlama çabasına girebilirler (Delisle vd., 1987). Üstün yetenekli öğrencilerin başarısız olmasında motivasyon düşüklüğü, mükemmeliyetçilik, aşırı düşünme, aşırı kendine güven, aşırı sınav kaygısı, dağınıklık veya üstün yetenekliliğe eşlik eden başka sorunlar olabilir (Özbay, 2013).

Üstün yetenekli öğrencilerin özelliklerine uygun bir eğitim ortamının oluşturulmaması ve başta öğrenme ihtiyacı olmak üzere gereksinimlerinin giderilmemesi de olumsuz çevresel faktörler olarak etkilidir. Bu olumsuz faktörler öğrencilerin sınıflarda problem davranışlar sergilemelerine de neden olabilmektedir (Davaslıgil & Leana, 2004; Delisle

vd., 1987; Sezer, 2015). Yukarıda ele alınan sorunların yanısıra üstün yetenekli öğrencilerin sergileyebilecekleri sınıf ortamını bozan davranışlar; aldığı görevi tamamlayamama, dağınıklık, dikkatsiz çalışma, zayıf organizasyon becerisi, düşük güdülenme, sonuçlarını düşünmeden hareket etme, anlamsız taşkınlıklar yapma, görevlerini yerine getirmemek için mazeret üretme, gergin ve agresif bir yapı, tepkisel davranışlar sergileme, başkalarının ihtiyaç ve isteklerine kayıtsız kalma, içine kapanık görüntü şeklinde ortaya çıkabilmektedir (Ataman, 2014; Çitil, 2016; İnci, 2014; Sezer, 2015).

Buraya kadar ele alınan davranış problemlerinin nedenleri üstün yetenekli öğrenciler arasında değişiklik gösterebilir. Bandura'ya (1977) göre çevre koşulları davranışları pekiştirebilmektedir. Bu bakış açısına göre üstün yetenekli çocuğun kişiliği kural dışı davranışlarının nedeni değildir. Fakat çocuğun sınıf ortamında sergilediği davranışlar onun davranış repertuarından çıkan mantıksal tepkilerdir. Üstün yetenekli öğrenciler öğretmenlerine sorun çıkarmak için yaramazlık yapmazlar. Daha doğrusu bu problem davranışlar, tamamladıkları görevin ardından daha fazla ödül almayı ve bazı kişisel ihtiyaçları karşılamak amacıyla sergilenmektedir (Delisle vd., 1987). Bu nedenlerle üstün yetenekli öğrencilerin eğitim ortamlarında sorun yaşamamaları ve problem davranış sergilememeleri için bu öğrencilerin özellikleri çok iyi bilinmeli ve buna uygun düzenlemeler yapılmalıdır.

SONUÇ

Bu çalışmada üstün yetenekli öğrencilerin özellikleri ve ortaya çıkabilecek olası sorunlar tartışılmaya çalışılmıştır. Bu doğrultuda üstün yeteneklilik sadece geleneksel yaklaşımlarda olduğu gibi belli bir zekâ bölümüne sahip öğrenciler olarak ele alınmayıp çevresel faktörleri de kapsayan gelişimsel bir yaklaşımla incelenmiştir. Türkiye'deki üstün yetenekli öğrencilerin zekâ bölümleri ve akademik başarıları dışındaki sosyal-duygusal ve davranışsal gelişimleri tanılama sürecinde dikkate alınmadığı gibi eğitim sürecinde de bu konuda öğretmenlere ve velilere yeterince destek verilmediği görülmektedir. Bu nedenle alan uzmanları ve eğitimciler için üstün yetenekli

öğrencilerin diğer gelişimsel özellikleri ve bunların eğitim ortamına yansımaları bu çalışmada ele alınmıştır. Bu kapsamda öncelikle üstün yetenekli öğrencilerin zihinsel, dil, fiziksel, duygusal, sosyal ve davranışsal özellikleri alanyazına göre özetlenmiştir. Buna göre üstün yetenekli öğrencilerde: mükemmeliyetçilik, liderlik, otorite ile çatışma eğilimi, eş zamanlı olmayan gelişim, merak, tezcanlılık, soru soru sorma, geniş bir ilgi alanı ve bazı konulara yoğun ilgi, yoğunlaşabilme, sıkılma, hızlı öğrenme, gelişmiş bir dil becerisi ve özgün ifade biçimi, kendisinden büyüklerle arkadaşlık etme, iyi bir gözlem gücü, analiz, ilişki kurabilme ve akıl yürütme gücü, problem çözme becerisi, genel olarak akademik başarı, geniş bir hayal gücü, yeniliklere hazır olması, yaratıcılık ve üretkenlik, gelişmiş bir mizah gücü gibi özellikler görülmektedir.

Üstün yetenekli öğrencilerin özelliklerinin yanı sıra bu öğrenciler için uygun eğitim önlemleri, model ve stratejiler de çalışmada kısaca ele alınmış ve bu önlemlerin üstün yetenekli öğrenciler için avantaj ve dezavantajları tartışılmıştır. Birçok araştırmaya göre ayrı eğitim ortamları üstün yetenekli öğrencilerin akademik benlik saygısını düşürmekte ancak sosyal kabul ve uyum sorunlarını en aza indirmektedir. Birlikte eğitim ortamlarında da durumun tam tersi olduğu belirtilmektedir. Ancak bu iddiaların aksini ispatlayan araştırmalar da olduğu görülmektedir. Ancak bu çalışmada hangi eğitim ortamında olurlarsa olsunlar üstün yetenekli öğrencilerin bazı özelliklerinin onların eğitim ortamlarını ver süreçlerini etkilediği iddia edilmiş ve örnekleriyle tartışılmıştır. Bu bağlamda üstün yetenekli öğrencilerin sosyal ve duygusal açıdan daha savunmasız olabilecekleri anlatılmaya çalışılmıştır. Bu kapsamda üstün yetenekli öğrencilerin eğitimsel ortamlarda karşılaşabileceği sorunlar başlığı altında mükemmeliyetçilik, akran ilişkileri ve iletişim, sıkılma ve motivasyon, tezcanlılık (overexcitability) ve aşırı duyarlılık, eş zamanlı olmayan gelişim, liderlik – otorite özellikleri, ilgi çekme ve çevre özellikleri nedeniyle ortaya çıkabilecek sorunlar açıklanmıştır.

Üstün yetenekli öğrencilerin kendilerine özgü özellikleri nedeniyle eğitim ortamlarında çeşitli güçlükler ve istenmeyen davranışlar sergileyebilecekleri söylenebilir. Zihinsel kapasiteleri hangi düzeyde olursa olsun davranış problemleri tüm öğrencilerde karşılaşılabilecek bir durumdur. Yukarıda ele alındığı üzere üstün yetenekli öğrencilerin

temel özellikleri nedeniyle devam ettiği sınıflarda bu öğrencilere yönelik uygun düzenlemeler ve öğretimsel uygulamalar yapılmadığında ortaya çeşitli olumsuzluklar çıkmaktadır. Özellikle de olağan gelişim gösteren akranlarıyla birlikte eğitim gördükleri ortamlarda bu sorunların çok daha fazla ortaya çıkma ihtimali olduğu anlaşılmaktadır. Ancak ayrı eğitim ortamlarında da benzer özellikte olan çocukların birbirleriyle akademik rekabet, liderlik yarışı ve çatışma yaşayabildikleri, öğretmenlerini zorlayabildikleri söylenebilir (Çitil, 2016).

Üstün yetenekli öğrencilerin buldukları sınıflarda onların öğretimsel uygulamalara katılımı, sosyal gelişimleri ve potansiyellerinin doğru bir şekilde artırılması için olumlu bir sınıf ortamının bulunması gereklidir. Oysa üstün yetenekli öğrencilerin devam ettikleri sınıflarda olumlu bir atmosfer oluşturma, problem davranışlarla baş etme ve sınıf yönetimi konusunda genel geçer bir model bulunmamaktadır. Bu konuda yapılan sınırlı çalışmaya göre üstün yetenekli öğrencilerin olduğu sınıflarda olumlu bir ortam sağlamak için önleyici sınıf yönetimi ve olumlu davranışsal destek temelli müdahalelerin etkili olabileceği söylenebilir (Çitil, 2016). Bu kapsamda yukarıda bahsi geçen sorunlarla baş etme ve olumlu bir sınıf ortamı oluşturma konusunda başta öğretmenlere ve diğer ilgili kişilere yönelik öneriler şunlardır (Ataman, 2000, 2004a, 2007, 2014; Baker, 1995; Bencik & Metin, 2006; Callard-Szulgit, 2010; Coleman & Cross, 2014; Cross, 2011; Cutts & Moseley, 2004; Czeschlik & Rost, 1994; Çağlar, 2004; Çetinkaya vd., 2012; Çitil, 2016; Dağlıoğlu, 2004; Delisle vd., 1987; Dill, 2012; Eddles-Hirsch vd., 2012; Freeman, 1994; İnci, 2014; Levent, 2013; Markusic, 2012; Neihart, 2002; O'Connor, 2010; Özbay, 2013; Peterson, 2009; Porter, 2005; Reis & Renzulli, 2004; Roedell, 1984; Sak, 2010; Silverman, 1993; Slifer, 1987; Van der Meulen vd., 2014; Webb, 1993, 2002; Webb vd., 2007);

- Üstün yetenekli öğrencilerin eğitim ortamında davranışsal sorunlar yaşamamaları için fiziksel düzenlemelerin ve müfredat uyarlamalarının bu çocukların özelliklerine uygun şekilde yapılması gerekmektedir. Bu kapsamda üstün yetenekli öğrenci sınıf içinde problem davranış sergiliyorsa öğretmenin göz kontağı kurabileceği ve gerektiğinde rahatlıkla yanına gidebileceği uygun bir yere

oturtulmalıdır. Bu kapsamda sınıf trafiğinin rahat ve kolay ulaşılabilir olması sağlanmalıdır.

- Üstün yetenekli öğrencinin var olan performans düzeyi belirlenerek bu öğrenci için bireyselleştirilmiş ve zenginleştirilmiş bir eğitim programı geliştirilmesinde fayda bulunmaktadır. Böylece öğrencinin sınıf düzeyinden farklı durumları dikkate alınabilir ve öğrencinin sınıfta sıkılmasının önüne geçilebilir.
- Üstün yeteneklilerin mükemmeliyetçilik özellikleri kendilerinden ve arkadaşlarından yüksek beklentiler, yanlış yapma korkusu, zora takılma, yoğun odaklanma ve söze sadakat konularında sorun yaşamalarına neden olabilmektedir. Bu kapsamda öğrencinin kendine ilişkin gerçekçi beklentiler oluşması teşvik edilmelidir. Yanlış yapma korkusu nedeniyle bazı görevleri yapmayı reddetme ya da bazı etkinliklere katılmamayı isteyebilirler. Üstün yetenekli öğrenciye yanlış yapmanın da bir öğrenme süreci olduğu, herkesin yanlış yapabileceği anlatılmalıdır. Bu bağlamda yaşına göre sosyal öykülerden, video ve çizgi filmlerden, drama vb. etkinliklerden yararlanılabilir. Ayrıca istemediği görev ve etkinliği hangi şartlarda yapmak istediği sınıf kuralları çerçevesinde sorulabilir ve etkinlikler konusunda farklı seçenekler sunulabilir. Yanlış yaptığında ise öğretmenin ve sınıfın olumsuz tepki vermemesi önemlidir. Bunların yanı sıra doğru yaptığı görev ve etkinliklerde pekiştirilmesi gerektiği unutulmamalıdır. Üstün yetenekli öğrenciler mükemmeliyetçilik özellikleri gereği bazen zor olan bir göreve ya da işleme takılabilirler. Örneğin 20 soruluk bir testi çözerken yedinci soruya takılıp bunu çözmek için tüm zamanlarını harcayabilirler. Bazen de bir konunun ayrıntılarında boğularak aslını anlamakta ya da bir proje ödevinin kapağına özen göstererek aşırı zaman harcayıp ödevi zamanında teslim edemeyebilirler. Böyle durumlarda öğrenciye bilişsel stratejiler öğretilir. Örneğin yapamadığı soruyu geçip diğerlerini yaptıktan sonra kalan vakitte tekrar o soruya dönmesi, yapacağı proje ödevleri için bir takvim yapması, kendisine hatırlatıcılar oluşturması gibi etkinlikleri içeren özdüzenleme becerileri ya da başka bir deyişle kendini yönetme, izleme ve ya talimatlandırma becerileri öğrenciye öğretilir. Üstün yetenekli öğrencilerin güçlü bellekleri kendilerine verilen sözleri unutmamalarına neden olmaktadır. Eğer bu öğrencilere bir söz verilmiş ya da bir ödül vaat edilmişse ve bunu hak ettiği halde elde edememişse ilgili kişiye güvenini kaybedebilir. Bu nedenle üstün yetenekli öğrencilerle çalışan kişilerin verdikleri sözleri tutmaları ve adil olmaları önemlidir.
- Üstün yetenekli öğrenciler grup çalışmasını yavaş bulma, uyum sorunu nedeniyle bazen yalnız oynamayı ve çalışmayı tercih etme, ileri dil becerisi / espri yapma gibi özellikleri nedeniyle akranlarıyla ilişkilerinde sorun yaşayabilmektedirler. Üstün yetenekli öğrencilerin grup çalışmalarına uyum sağlaması için öğretmenin grup

içindeki görev dağılımını ve çalışma takvimini denetlemesi, öğrenciler arasında yaşanabilecek tartışmaları önceden kestirerek yerinde müdahaleler yapması gerekmektedir. Her zaman olmasa da özel ilgi ve merak durumlarında üstün yetenekli öğrenciye bireysel görev, ödev ve sunumlar hazırlatabilir ve bunu sınıfta sunmasını sağlayabilir. Bu durum üstün yetenekli öğrencinin ön planda olma ve beğenilme gereksinimlerini de karşılamaya yardımcı olacaktır. Ancak öğrenciyi tamamen bireysel çalışmaya yönlendirecek tutumlardan da kaçınılmalıdır.

- Üstün yetenekli öğrenci zihinsel kapasitesi, ileri dil becerisi ve espri anlayışıyla akranlarından farklı şakalar yapabilirler. Böyle durumlarda öğretmenin eğer uygunsa bu şaka ve espriye olumlu yaklaşması, gülmesi ve mümkünse karşılık vermesi, diğer öğrenciler anlamamışsa açıklaması öğrenci-öğretmen ilişkisini güçlendirecektir. Üstün yetenekli öğrencinin problem davranış sergileme olasılığı olduğu bazı durumlarda öğretmen şakayla karışık kontrol yöntemini de uygulayabilir. Böylece sinirlenecek öğrenci rahatlayarak olası problem davranıştan vaz geçebilmektedir. Ancak öğrencinin akranı gibi davranılmamalı ve espriler yerinde yapılmalıdır. Üstün yetenekli öğrencinin akranlarıyla iletişimini güçlendirmesi için sınıf içi oturma düzeni, etkinlik grupları ve görev dağılımlarında dengeli bir tavır sergilemesinde fayda bulunmaktadır. Bu kapsamda sınıf içindeki arkadaşlık ilişkilerini anlamak için sosyometri yöntemini kullanabilir. Buna göre sosyal beceri öğretimine ağırlık verebilir.
- Üstün yetenekli öğrencilerin öğretmenleri sıkıcı, rutin ve tekrarlayan ödevler vermek yerine öğrencinin bireysel programına, seviyesine ve ilgi alanlarına göre ödevler vermelidir. Üstün yeteneklilerin bir diğer özelliği de eğlence arayışı içinde olmalarıdır. Yani eğlenmedikleri, meraklarını gidermeyen etkinliklerden hoşlanmamaktadırlar. Bu nedenle de bu öğrencilerin öğretmenlerinin farklı öğretim yöntem ve teknikleri kullanmaları, ders içeriğini çeşitlendirerek renklendirmeleri ve daha eğlenceli hale getirmeleri üstün yetenekli öğrencinin sınıf içinde sıkılmasını engelleyecektir. Ayrıca her dersin başında o derste öğrenecekleri bilginin ne olduğu ve önemi, dersin içinde yapılacak etkinliklerin hangi sırayla yapılacağı gibi kısa bilgiler üstün yetenekli öğrencinin motivasyonunu arttıracaktır. Bu kapsamda etkinlikler arası geçişte öğrenciden beklentilerin neler olduğunun açıklanmasında fayda bulunmaktadır. Bunların yanısıra üstün yetenekli öğrenci sıkıldığında ya da etkinliği yaparken zorlandığında öğretmeninden yardım istemesi öğretilmeli ve pekiştirilmelidir.
- Üstün yetenekli öğrenciler meraklı yapıları gereği fazlaca soru sorabilirler. Bazen de öğretmenin sorduğu her soruya kendileri cevap vermek isteyebilirler. Bu durum öğretmenlerin ders akışını bozabilir. Ancak unutulmamalıdır ki üstün yetenekli öğrencilerin öğrenme arzu isteği hiçbir zaman ve şekilde engellenmemelidir. Böyle

durumlarda öğretmen çocuğu terslememeli, sorusunu yanıtlamama gibi bir tutuma girmemelidir. Ancak öğrenciye parmak kaldırarak soru sormayı ve sorulara cevap vermeyi öğretmeli ve yalnızca parmak kaldırdığında ve öğretmen onayladığında konuşması teşvik edilmelidir. Böylece öğrencinin çok fazla soru sorması ve konuşması engellenebilir. Fakat bu şekilde de öğrencinin ilgi ve merakının önüne set çekilmemelidir. Bazı soruları uzun cevap gerektirdiğinde ya da öğretmen cevabı bilmiyor ise öğrenciye sorusuna teneffüste ya da öğle arasında cevap verileceği ifade edilmelidir. Böylece öğretmen zaman kazanabilir. Ancak yukarıda da söylendiği gibi bu sözler tutulmalıdır.

- Bazı üstün yetenekli öğrenciler aşırı hareketli olabilirler. Böyle durumlarda öğretmenler sınıf ve okul içerisinde bazı düzenlemeler yapabilirler. Yukarıda da değinildiği üzere sınıf trafiğinin düzenlenmesi yapılacak ilk iştir. Bunun yanı sıra öğrencinin hareket edebileceği etkinler planlanabilir ve uygulanabilir. Merakını gidermek için hareket ettiği düşünülürse merak ettiği şeyi incelemesi için izin alması öğretilir. Öğretmen derste kullanacağı materyalleri öğrencilerin incelemesi için dersin başında kısaca tanıtabilir. Hareketli öğrenciye sınıf içinde materyal dağıtma, fotokopi odasından kağıt getirme gibi efor gerektirecek görevler verebilir. Ancak bu görevleri yerine getirirken öğrenci izlenmeli ve uygun davranışları için pekiştirilmelidir. Görevi uygun şekilde yapmıyorsa görevi nasıl yapması gerektiği sakince izah edilmelidir.
- Gelecek, aile, ölüm, hastalık, savaşlar, dünyanın durumu ve sorunları hakkında sorumlu hissetme, başkaları ile ilişkiler vb. konularda korku ve kaygı yaşayan öğrencileri olan öğretmenler bu konularda öğrencileriyle sohbet edebilirler. Ancak nasıl konuşacakları konusunda bir uzmandan ya da okul rehberlik servisinden yardım almalarında fayda bulunmaktadır. Öğretmen bu korku ve kaygılarla baş edemiyorsa sınıf içinde öğrencinin korku ve kaygıları konusunda bir ders işleyebilir. Örneğin dünyanın su kaynaklarının tükenmesi ve küresel ısınma gibi konularda bilimsel araştırmaları uygun bir dille sınıfa anlatabilir ve belgesel izletebilir. Konuyu sınıfta tartışarak öğrencilerden çözüm önerileri isteyebilir. Konunun başkaları tarafından da bilinmesi, paylaşılması ve tartışılması üstün yetenekli öğrenciyi rahatlatacaktır. Tüm bu önlemlere rağmen sorun devam ediyorsa öğrencinin ailesine ve rehberlik servisine bilgi vermekte yarar bulunmaktadır. Bundan sonraki sürecin bir uzman tarafından devam ettirilmesi gerekebilir.
- Üstün yetenekli öğrencilerin eş zamanlı olmayan gelişimleri nedeniyle bazen sakar, dikkatsiz, unutkan ve yavaş olabilirler. Bazen de hayallere dalabilmekte ya da hayali arkadaşlar edinebilmektedirler. Burada unutulmaması gereken bu öğrencilerin de çocuk olmasıdır. Üstün yetenekli olmak her konuda mükemmel

olmak demek değildir. Bu öğrenciler şaşırtıcı davranışlar sergilediğinde kızmamak, onunla dalga geçmemek gerekmektedir. Bu kapsamda en doğru yol öğrencinin bu davranışı neden sergilediğini anlamaya çalışmak ve bu istenmeyen davranışın alternatifini öğrenciye öğretmektir. Yukarıda da değinildiği gibi öğrencinin unutmaya ve dikkatsiz davranışlarını önlemek için öğrenciye kendini yönetme, hatırlatıcılar kullanmayı öğretmek yararlı olacaktır. Bazı durumlarda da öğrenci fiziksel açıdan akranlarından geri kalabilecektir. Böyle durumlarda da öğrenci için bireysel düzenlemeler yapılabilir. Örneğin öğrenci ödevini elle yazmakta zorlanıyorsa öğrencinin ödevi daha iyi yazdığı bir klavye ya da tabletle yazması ya da sözler olarak sunması sağlanabilir. Öğretmenlerin bu konularda esnek olmaları ve katı tutumlardan uzak durmaları gerekmektedir.

- Üstün yetenekli öğrenciler liderlik arzusu, otorite ile çatışma eğilimi, kendilerine bir şeylerin dayatılmasından hoşlanmama, katı kurallardan hoşlanmama, kendi yöntemini uygulama arzusu, bazen başkalarının fikirlerine saygı duymama gibi nedenlerle eğitimsel ortamlarda sorun yaşayabilmektedirler. Üstün yetenekli öğrenciler katı kurallardan hoşlanmasalar da bu öğrencilerin kuralsız yaşayabilecekleri anlamına gelmemelidir. Yukarıda söylenenlerin yanı sıra başta sınıf olmak üzere her ortamda üstün yetenekli öğrencinin uyacağı kuralları birlikte belirlemek, kuralların gerekliliğini tartışmak ve onun onayını almak en etkili yoldur. Bu şekilde belirlenmeyen kurallarda diretmek öğretmen ve üstün yetenekli öğrenci arasında uzun ve zorlu mücadelelere neden olabilecektir. Bu nedenle öğretmenlerin özellikle sene başında kural belirlenmesi ve öğretimine azami özen göstermelerinde fayda bulunmaktadır. Üstün yetenekli öğrencilerin öğretmenlerinin dikkat etmesi gereken noktalardan biri de öğrencinin fikirlerine değer vermektir. Fikirleri dinlenmeyen ve saygı görmeyen bir öğrencinin öğretmeni ile iletişimi bozulabilir.
- Üstün yetenekli öğrencilerin sınıf içi ve dışı etkinliklerde lider olma eğilimi ortaya çıkabilir. Bu durum da bazı başka öğrencilerle sorun yaşamasına yol açabilir. Böyle durumlarda öğretmenlerin önleyici müdahaleler yapması en uygun yaklaşımlardan biridir. Yani sınıf içi ve dışı etkinlik zamanlarında üstün yetenekli öğrencinin olduğu gruba yakın olmalı, bu etkinlikteki görev dağılımlarının belirlenmesi sürecinde hakem olmalıdır. Üstün yetenekli öğrenciyi sürekli lider yapmak da yapmamak da sakıncalıdır. Bazı etkinliklerde lider olmasına müsaade edilmeli bazı etkinliklerde de kendisine verilen görevi yapması teşvik edilmelidir. Lider olmadığı etkinliklerde de uygun davranışları sürekli pekiştirilmeli ve daha fazla ilgi gösterilmelidir. Böylece öğrenci lider olmadan da yapılan görevlerde başarılı olduğu duygusunu kazanabilir.

- Üstün yetenekli öğrenciler ön planda olma ve takdir edilmeyi severler. Bu nedenle buldukları ortamın etkisiyle, ilgi çekmek ya da popüler olmak amacıyla kendilerinden beklenmeyen sorunlu davranışlar sergileyebilirler. Böyle durumların yaşanmasında öğretmenlerinden ya da akranlarından yeterince ilgi görmüyor olma ihtimalleri vardır. Çünkü bazen üstün potansiyel sahibi olma olumsuz bir etikete yol açabilmektedir. Bu tip durumların yaşanmaması için öncelikle okul atmosferinin olumlu bir yapıda olmasının önemli olduğunu belirtmek gerekmektedir. Bu durumları önlemenin yolu ise öğrencilerin olumsuz davranışlarına değil olumlu davranışlarına odaklanması ve uygun davranışların pekiştirilmesidir. Ayrıca üstün yetenekli öğrenciyle ilgili fazla yüksek ya da fazla düşük beklentiye girilmesinden kaçınılmalıdır. Öğrencinin var olan performans düzeyi ve potansiyeli iyi bilinmeli ve bunların geliştirilmesi için planlı ve zenginleştirilmiş müdahaleler yapılmalıdır.

Sonuç olarak üstün yetenekli öğrencilerin başta sosyal-duygusal tarafları olmak üzere kendilerine has özelliklerinin eğitim ortamlarına ve davranışlarına etkisi olduğu söylenebilir. Ancak üstün yetenekli öğrencilerin sosyal-duygusal sorunlarının yaygınlığı ve dağılımı konusunda epidemiyolojik verilere dayalı olarak gerçekleştirilmiş karşılaştırmalı ve boylamsal (ileri kesitsel) büyük ölçekli araştırmalara ihtiyaç bulunmaktadır. Buna rağmen hangi eğitim ortamında olursa olsun üstün yetenekli öğrencilerin özelliklerinin dikkate alınmasında, gerekli eğitimsel ve davranışsal düzenlemeler yapılmasında fayda bulunmaktadır.

KAYNAKLAR

- Akkanat, H. (2004). Üstün veya özel yetenekliler. M.R. Şirin, A. Kulaksızoğlu, A. E. Bilgili.(Haz.). *Üstün Yetenekli çocuklar seçilmiş makaleler kitabı* içinde (s. 169 – 194). İstanbul: Çocuk Vakfı.
- Alston, A. (2011). *Having our say: Thoughts, perspectives, and perceptions of graduates of Satellite East Junior High School for the gifted and talented*. Doctoral Dissertation, Teachers College, Columbia University, Columbia.
- Ataman, A. (2000). Sınıf içinde karşılaşılan davranış problemleri ve bunlara karşı geliştirilen önlemler. L. Küçükahmet (Ed.), *Sınıf yönetimi* içinde (s.171-191). Ankara: Nobel.
- Ataman, A. (2004a). Aileler ve öğretmenler üstün zekâlı çocuklara nasıl yardımcı olabilir? M.R. Şirin, A. Kulaksızoğlu, A. E. Bilgili.(Haz.). *Üstün yetenekli çocuklar seçilmiş makaleler kitabı* içinde (s. 467 – 480). İstanbul: Çocuk Vakfı.
- Ataman, A. (2004b). Üstün zekâlı ve üstün özel yetenekli çocuklar. M.R. Şirin, A. Kulaksızoğlu, A. E. Bilgili (Haz.). *Üstün yetenekli çocuklar seçilmiş makaleler kitabı* içinde (s. 155 – 168). İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Ataman, A. (2007). Üstün zekâlılar ve üstün yetenekliler. S. Eripek (Ed.), *Özel Eğitim* içinde (s.172-194). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi.
- Ataman, A. (Ed.). (2009). *Özel Gereksinimli çocuklar ve özel eğitime giriş*. (7.Baskı) Ankara: Gündüz.
- Ataman, A. (Ed.). (2014). *Üstün zekâlılar ve üstün yetenekliler konusunda bilinmesi gerekenler*. Ankara: Vize.
- Ataman, A. B. (2008). *Üstün Yetenekli çocuklarda aile ortamının bazı demografik değişkenler açısından incelenmesi: İstanbul BİLSEM örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Aydın, O. ve Konyalıoğlu, P. (2011). 18-21 yaş grubu bireylerin genel zekâ düzeyleri ile psikolojik semptom düzeyleri arasındaki ilişki. *Türk Üstün Zekâ ve Eğitim Dergisi*, 1(1), 77-103.
- Baker, J. A. (1995). Depression and suicidal ideation among academically talented students. *Gifted Child Quarterly*, 39 (4), 218–223.
- Bandura, A. (1977). *Social learning theory*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.

- Barnett, L., & Fiscella, J. (1985). A child by any other name: A comparison of the playfulness of gifted and nongifted children. *Gifted Child Quarterly*, 29 (2), 61–66.
- Bektaş, M. (2007). *Hayat bilgisi dersinde ailelerin çoklu zekâ kuramı hakkında bilgilendirilme biçimlerinin ve öğrencilerin farklı baskın zekâ gruplarında yer almalarının proje başarıları ve tutumlarına etkisi*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Bencik S. & Metin, N. (2006). Mükemmeliyetçilik ve üstün yetenekliler. *Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Dergisi*, 1(2), 92-105.
- Bourgeois J. L. (2012). *Implementation of gifted and talented education programs in Urban elementary schools in California: Do perceptions coincide with outcomes?*. Doctoral Dissertation, Claremont Graduate University, California.
- Bryant C. D. (2011). *High school principals' attitudes toward and perceptions of gifted students and gifted programs*. Doctoral Dissertation, Graduate School University of Arkansas, Little Rock.
- Callard-Szulgit, R. D. (2010). *Parenting and teaching the gifted*. R&L Education.
- Coleman, L. J. (2001). A rag quilt: Social relationships among students in a special high school. *Gifted Child Quarterly*, 45 (3), 164–173.
- Coleman, L. J. (2005). *Nurturing talents in high school. Life in the fast lane*. New York, NY: Teachers College Press.
- Coleman, L. J., & Cross, T. (2014). Is being gifted a social handicap? *Journal for the Education of the Gifted*, 37(1), 5-17.
- Cross, T. L. (2011). *On the social and emotional lives of gifted children*. Prufrock Press, Inc.
- Cross, T. L., Stewart, R. A., & Coleman, L. (2003). Phenomenology and its implications for gifted studies research: Investigating the Lebenswelt of academically gifted students attending a primary magnet school. *Journal for the Education of the Gifted*, 26 (3), 201-220.
- Cutts, N. E., & Moseley, N. (2004). *Üstün zekâlı ve yetenekli çocukların eğitimi* (Çev. İ. Ersevîm). İstanbul: Özgür. (orijinal basım yılı: 1957)

- Czeschlik, T., & Rost, D. H. (1994). Socio-emotional adjustment in elementary school boys and girls: Does giftedness make a difference? *Roepers Review*, 16 (4), 294-297.
- Çağlar, D. (2004) Üstün zekâlı çocukların özellikleri. M.R. Şirin, A. Kulaksızoğlu & A. E. Bilgili.(Haz.), *Üstün Yetenekli Çocuklar Seçilmiş Makaleler Kitabı* içinde (s.111–125). İstanbul: Çocuk Vakfı.
- Çetinkaya, Ç; Maya Çalışkan, İ., & Güngör, H. (2012). Üstün yetenekli öğrencilerin liderlik özelliklerinden kaynaklanan sınıf yönetimi sorunları. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2 (24), 7-29.
- Çitil, M. (2016). *Üstün yetenekli öğrencilere sunulan olumlu davranışsal destek temelli problem davranışları önleyici sınıf yönetimi uygulamaları: eylem araştırması*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Dağlıoğlu, H. E. (2014). Erken çocuklukta üstün zekâ/üstün yetenek. Ayşegül Ataman (Ed.), *Üstün zekâlılar ve üstün yetenekliler konusunda bilinmesi gerekenler* içinde (s. 46-81). Ankara: Vize.
- Davaslıgil, Ü., & Leana, M. Z. (2004). Üstün zekâlıların eğitimi projesi. *I. Türkiye Üstün Yetenekli Çocuklar Kongresi Bildiriler Kitabı*, 85-100.
- Delcourt, M. A. B., Cornell, D. G., & Goldberg, M. D. (2007). Cognitive and affective learning outcomes of gifted elementary school students. *Gifted Child Quarterly*, 51(4), 359-381.
- Delisle, J.R., Whitmore, J.R., & Ambrose, R.P. (1987). Preventing discipline problems with gifted students. *Teaching Exceptional Children*. 19.4 (1987): 32. tcx.sagepub.com sayfasından erişilmiştir.
- Dill, M. (2012). Classroom behavior management for gifted and talented programs. <http://www.brighthubeducation.com/teaching-gifted-students/38463-classroom-behavior-management-for-gifted-students/> sayfasından erişilmiştir.
- Eccles, A. L., Bauman, E., & Rotenberg, K. J. (1989). Peer acceptance and self-esteem in gifted children. *Journal of Social Behavior and Personality*, 4(4), 401–409.
- Eddles-Hirsch, K., Vialle, w., McCormick, J., and Rogers K (2012). Insiders or outsiders: The role of social context in the peer relations of gifted students. social and emotional dimensions of giftedness. *Roepers Review*, 34, 53–62. DOI: 10.1080/02783193.2012.627554

- Enç, M. (2005). *Üstün Beyin Gücü*. Ankara: Gündüz.. (İlk Baskı: 1979: Üstün Beyin Gücü. Ankara: A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi).
- Fonseca, C. (2011). *Emotional intensity in gifted students: Helping kids cope with explosive feelings*. Prufrock Press Inc, Texas.
- Freeman, J. (1983). Emotional problems of the gifted child. *The Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 24(3), 481-485.
- Freeman, J. (1994). Some emotional aspects of being gifted. *Journal for the Education of the Gifted*, 17(2), 180-197.
- Gallagher, J., Harradine, C., & Coleman, M. (1997). Challenge or boredom: Gifted students' view on their schooling. *Roeper Review*, 19, 132-136.
- Garner, D. (1991). Eating disorders in the gifted adolescent. In M. Bierely & J. L. Genshaft (Eds.), *Understanding the gifted adolescent* (pp. 50-64). New York: Teachers College.
- Goetz, T., Preckel, F., Zeidneer, M., & Schleyer, E. (2008). Big fish in big ponds: A multilevel analysis of test anxiety and achievement in special gifted classes. *Anxiety, Stress and Coping*, 21(2), 185-198.
- Gust-Brey, K., & Cross, T. (1999). An examination of the literature based on the suicidal behaviors of gifted students. *Roeper Review*, 22(1), 28-35.
- Herdman, E. A. (2006). Guidelines for conducting a literature review and presenting conference papers (Derleme Makale Yazımında, Konferans ve Bildiri Sunumu Hazırlamada Pratik Bilgiler). Çev. Z. Dörtbudak. *Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi*, 3 (1): s.2-4.
- İnci, G. (2014). *Üstün yetenekli öğrencilerin sınıf içi davranış sorunlarının belirlenmesi ve çözüm önerileri*. Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Janos, P. M., Fung, H. C., & Robinson, N. M. (1985). Self-concept, self-esteem, and peer relations among gifted children who feel "different". *Gifted Child Quarterly*, 29(2), 78-82.
- Kaufman, S. B. ve Sternberg R.J. (2008). Conception of giftedness, S. I. Pfeiffer (Ed.), *Handbook of giftedness in children içinde* (s. 71-92) N.Y. Springer Science Business Media

- Kelly, K. R., & Colangelo, N. (1984). Academic and social self-concepts of gifted, general and special students. *Exceptional Children*, 50, 551–554.
- Kulik, C. L. C., & Kulik, J. A. (1982). Effects of ability grouping on secondary school students: A metaanalysis of evaluation findings. *American Educational Research Journal*, 19(3), 415–428.
- Kulik, J. A., & Kulik, C. L. C. (1992). Meta-analytic findings on grouping programs. *Gifted Child Quarterly*, 36(2), 73–77.
- Kwan, P. C. F. (1992). On a pedestal: Effects of intellectual giftedness and some implications for programmed planning. *Educational Psychology*, 12(1), 37–62.
- Leana –Taşçılar, M.Z., ve Kanlı, E. (2014). Üstün zekâlı ve normal gelişim gösteren çocukların, mükemmeliyetçilik ve öz-saygı düzeylerinin incelenmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, Yıl: 2014, Cilt: 47, Sayı: 2, 1-20
- Levent, F. (2011). *Üstün Yetenekli Çocukların Hakları El Kitabı: Ana baba ve öğretmenler için*. Çocuk Vakfı Yayınları. 1. Türkiye Çocuk Hakları Kongresi. İstanbul.
- Levent, F. (2013). *Üstün yetenekli çocukları anlamak*. Ankara: Nobel Yayıncılık
- Maguire, K.G. (2008). *Gifted education: In-class differentiation and acceleration in Pennsylvania schools*. Doctoral Dissertation, Teachers College, Columbia University.
- Markusic, M. (2012). Unusual Behaviors of Gifted Students
<http://www.brighthubeducation.com/teaching-gifted-students/49993-disciplining-bad-behavior-in-gifted-children/> sayfasından erişilmiştir.
- Marsh, H. W. (2005). Big-fish–little-pond effect on academic self-concept. *German Journal of Educational Psychology*, 19, 119–127.
- Marsh, H. W., & Craven, R. G. (2006). Reciprocal effects of self-concept and performance from a multidimensional perspective: Beyond seductive pleasure and unidimensional perspectives. *Perspectives on Psychological Science*, 1(2), 133–163.
- Marsh, H. W., & Hau, K. T. (2003). Big-fish–little-pond effect on academic self-concept: A cross-cultural (26-country) test of the negative effects of academically selective schools. *American Psychologist*, 58(5), 364–376.

- Marsh, H. W., & Hau, K. T. (2004). Explaining paradoxical relations between academic self-concepts and achievements: Cross-cultural generalizability of the internal-external frame of reference predictions across 26 countries. *Journal of Educational Psychology*, 96(1), 56–67.
- Martin, L. T., Burns, R. M., & Schonlau, M. (2010). Mental disorders among gifted and nongifted youth: A selected review of the epidemiologic literature. *Gifted Child Quarterly*, 54, 31–41.
- May, K. M. (1990). A developmental view of a gifted child's social and emotional adjustment. *Roeper Review*, 17(2), 105–109.
- McCoach, D. B., & Siegle, D. (2003). The structure and function of academic self-concept in gifted and general education students. *Roeper Review*, 25(2), 61–65.
- Metin, N. & Bencik-Kangal, S. (2012). Bilim sanat merkezlerine devam eden 12–14 yaş grubu üstün yetenekli çocukların benlik algılarının incelenmesi. *Eğitim ve Bilim Cilt 37, Sayı 163*, 3-16.
- Montgomery, D. (2003). *Gifted and talented children with special educational needs: Double exceptionality*. David Fulton.
- Morelock, M. J. (1992). Giftedness: The view from within. *Understanding our gifted*, 4(3), 11–15.
- Neihart, M. (1999). The impact of giftedness on psychological well-being: What does the empirical literature say? *Roeper Review*, 22(1), 10-17.
- Neihart, M. (2002). Delinquency and gifted children. In M. Neihart, S. M. Reis, S. M. Robinson, & S. M. Moon (Eds.), *The social and emotional development of gifted children: What do we know?* (pp. 103–112). Waco, TX: Prufrock Press.
- Neihart, M. (2007). The socioaffective impact of acceleration and ability grouping: Recommendations for best practice. *Gifted Child Quarterly*, 51(4), 330–341.
- Noll, L. J. B. (2012) *Iowa educators' perceptions on talented and gifted alternative education high school students*. Doctoral Dissertation, School of Graduate Studies Western Illinois University.
- O'Connor, J. (2010) Is it good to be gifted? The social construction of the gifted child, *Children & Society*, DOI: 10.1111/j.1099-0860.2010.00341.x (National Children's Bureau & Blackwell Publishing).

- ÖEHY, (2006). *Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği*. 31.05.2006 tarih ve 26184 sayılı Resmî Gazete
- Özbay, Y. (2013). *Üstün yetenekli çocuklar ve aileleri*. Ankara: T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü Yayını. PDF kitap. ISBN: 978-605-4628-54-4
- Parker, W. (1996). Psychological adjustment in mathematically gifted students. *Gifted Child Quarterly*, 40(3), 154–157.
- Peterson, J. S. (2009). Myth 17: Gifted and talented individuals do not have unique social and emotional needs. *Gifted Child Quarterly*, 53(4), 280–282.
- Pfeiffer, S. I., & Stocking, V. B. (2000). Vulnerabilities of academically gifted students. *Special Services in the Schools*, 16(1-2), 83–93.
- Plucker, J. A., & McIntyre, J. (1996). Academic survivability in high-potential middle school students. *Gifted Child Quarterly*, 40, 7–14.
- Porter, L. (2005). *Gifted young children: A guide for parents and teachers* (2nd ed.). Crows Nest, Australia: Allen & Unwin.
- Reis, S. M., & Renzulli, J. S. (2004). Current research on the social and emotional development of gifted and talented students: Good news and future possibilities. *Psychology in the Schools*, 41(1), 119–130.
- Renzulli, J. S. (1981). Identifying key features in programs for the gifted. In W. B. Barbe & J. S. Renzulli (Eds.), *Psychology and education of the gifted* (pp. 214–219). New York: Irvington.
- Reynolds, C. R., & Bradley, M. (1983). Emotional stability of intellectually superior children versus nongifted peers as estimated by chronic anxiety levels. *School Psychology Review*, 12, 190–194.
- Roedell, W. C. (1984). Vulnerabilities of highly gifted children. *Roeper Review*, 6(3), 127–130.
- Roedell, W. C. (1986). Socioemotional vulnerabilities of young children. In J. R. Whitmore (Ed.), *Intellectual giftedness in young children: Recognition and development* (pp. 17–29). New York: The Haworth Inc.

- Rogers, K. B. (1991). The relationship of grouping practices to the education of the gifted and talented learner (RBDM 9102). Storrs, CT: The National Research Center on the Gifted and Talented, University of Connecticut.
- Rogers, K. B. (2002) *Re-Forming gifted education: How parents and teachers can match the program to the child*. Scottsdale AZ: Great Potential.
- Rogers, K. B. (2007). Lessons learned about educating the gifted and talented: A synthesis of the research on educational practice. *Gifted Child Quarterly*, 51(4), 382–396.
- Ross-Sisco, K. A. (2008). Gifted education in Northeast Tennessee public schools: A descriptive study. Doctoral Dissertation, Department of Educational Leadership and Policy Analysis East Tennessee State University.
- Sak, U. (2010). *Üstün zekâlılar (özellikleri, tanınmaları eğitimleri)*. Ankara: Maya Akademi
- Saranlı, A. G. ve Metin, N. (2012). Üstün yetenekli çocuklarda gözlenen sosyal-duygusal sorunlar. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 45 (1),139-163.
- Sezer, Ş. (2015). Üstün yeteneklilerin sınıf içinde olumsuz davranışları ve yönetilmesine ilişkin öğretmen görüşleri. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3(4), 317-333.
- Silverman, L. K. (1993). Social development, leadership, and gender issues. In L. K. Silverman (Ed.), *Counseling the gifted and talented*, (s. 291 – 327). Denver, CO: Love Publishing.
- Silverman, L. K. (1994). The moral sensitivity of gifted children and the evolution of society. *Roeper Review*, 17(2), 110–115.
- Silverman, L. K. (1997). The construct of asynchronous development. *Journal of Education*, 72(3-4), 36–58.
- Slavin, R. E. (1987). Ability grouping and student achievement in elementary schools: Best evidence synthesis. *Review of Educational Research*, 57(3), 293–336.
- Slifer, K. J. (1987). *The application of classroom management strategies to the behavior of intellectually gifted students attending exceptional education classes*. Doctoral Disserantation, Florida State University, College of Arts and Science, Florida.

- Stelk, W. L. (2007). *The state gifted education in Nebraska*. Doctoral Dissertation, Faculty of The Graduate College at the University of Nebraska.
- Suveren, S. (2006). *Anasınıfına devam eden çocuklar arasından üstün yetenekli olanların belirlenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- Taylor, M. L. (2007) *The effects of ability grouping on gifted and academically advanced students in rural schools*. Doctoral Dissertation, Tennessee State University.
- TDK (Türk Dil Kurumu) (2016). *Güncel Sözlük*.
http://www.tdk.org.tr/index.php?option=com_gts&view=gts_sayfasından erişilmiştir.
- Tortop, H. S. (2012). Olağanüstü üstün yetenekli öğrencilerin eğitim sürecinde radikal hızlandırma ve Türkiye'nin durumu. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi. Journal of Higher Education and Science*, 2(2), 106-113.
- Van der Meulen, R. T., van der Bruggen, C. O., Spilt, J. L., Verouden, J., Berkhout, M., & Bögels, S. M. (2014). The pullout program day a week school for gifted children: effects on social-emotional and academic functioning. *In Child & Youth Care Forum* (Vol. 43, No. 3, pp. 287-314). Springer US.
- Vaughn, V., Feldhusen, J. F., & Asher, J. W. (1991). Meta-analysis and review of research on pull-out programs in gifted education. *Gifted Child Quarterly*, 35(2), 92-98.
- Webb, J. T. (1993). Nurturing social-emotional development of gifted children. In K. A. Heller, F. J. Moñks, & A. H. Passow (Eds.), *International handbook of research and development of giftedness and talent* (pp. 525-538). Oxford, England: Pergamon Press.
- Webb, J. T. (2002). *Existential depression in gifted individuals*. Great potential press.
- Webb, J. T., Amend, E. R., Webb, N. E., Goerss, J., Beljan, P., & Olenchak, F. R. (2005). *Misdiagnosis and dual diagnoses of gifted children and adults: ADHD, Bipolar, OCD, Asperger's, Depression, and other disorders*. Scottsdale, AZ: Great Potential Press.
- Webb, J. T., Gore, J. L., Amend, E. R., & DeVries, A. R. (2007). *A parent's guide to gifted children*. Scottsdale, AZ: Great Potential Press.

- Weyringer, S. (2013.) Gifted education in Austria. *Journal for the Education of the Gifted* 36: 365 DOI: 10.1177/0162353213494502
- Whitmore, J. R. (1986). Understanding a lack of motivation to excel. *Gifted Child Quarterly*, 30(2), 66–69.
- Young M. H. (2010). Identified gifted student and parent perspectives: Gifted and talented education in public schools. Doctoral Dissertation, The faculty of the School of Education La Sierra University, Riverside, California.
- Ziegler, A., Stoeger, H., Harder, B. & Balestrini, D. P. (2013). Gifted Education in German-Speaking Europe. *Journal for the Education of the Gifted* 36: 384 DOI: 10.1177/0162353213492247

SUMMARY

A clear consensus has not been reached in the field since the issue relating which of the existing implementations concerning the training of the gifted students is more useful is a rather controversial topic. It is mainly because all the studies conducted in this field mostly focused on the reviewing of the effect of the education settings on the gifted children's development and academic success. However, it has been found out that the effect of the characteristics that comes along with being a gifted on the gifted students' behavior and education process have been focused on less.

The aim of this study is to compile and discuss the findings in the literature relating to reflection of the gifted students' characteristics on the educational environment and behavior, especially the social-emotional aspects, in terms of problematic dimension. In this aspect, firstly the arguments relating to the appropriate educational preventions for the gifted students have been taken into account; mental, physical, emotional, social and behavioral features have been summarized according to the literature and finally the problems that may arise depending on these features have been discussed.

Gifted students differ from their peers in walking, speaking and reading early, having high energy and movement, interest in reading and learning, having a good memory, being autonomous and being highly sensitive. These students are generally observed to have intense curiosity, ask questions, have a wide interest and intense interest in some subjects, concentration, rapid learning, advanced language skills and original expression, friendship with the older people, good observation skills, analysis, building relationship and reasoning skills, problem-solving skills, academic success in general, imagination, readiness for innovation, creativity and productivity, and an improved sense of humor (Ataman, 2004a, 2014; Callard-Szulgit, 2010; Levent, 2011; Özbay, 2013).

Most of the researches conducted in the literature show that the gifted children have a strong personality and have less psychological problems compared to their peers. However, while the special powers of gifted students due to their cognitive

characteristics make them more resilient, the special needs and characteristics of these students may make them more vulnerable to social and emotional problems (Pfeiffer & Stocking 2000; Webb et al., 2005). When the results depending on the literature review are examined, it is not certain whether the gifted students have more or less social-emotional problems than the other students. (Peterson 2009; Van der Meulen et al., 2014). Moreover, there are no large-scale comparative and longitudinal studies (advanced cross-sectional) based on epidemiological data concerning the prevalence and distribution of social-emotional problems the gifted students have nowadays (Pfeiffer & Stocking 2000; Martin, et al., 2010; Van der Meulen et al., 2014).

The aforementioned mental, physical, social and emotional characteristics form basis for explaining the behavioral features of the gifted students. The gifted students are generally expected to be more harmonious when compared to their peers, however when these students have problematic behaviors, people are generally surprised (Callard-Szulgit, 2010;Markusic, 2012). However, the gifted are children too and it is quite ordinary for them to have problematic behavior. It has been observed that they are not understood and generally isolated especially when they are in the educational settings with their peers showing typical development. On the other hand, when these students are in the same educational settings with the gifted, it can be said that they may experience academic competition, leadership competition and conflict, and can force their teachers.

All in all, regardless of the education settings, problems might arise unless the characteristics of the gifted students are taken in to account and educational and behavioral arrangements are made. It is estimated that the discussions made and the samples depicted in this study will be beneficial both for the researches and the practitioners in terms of the problems that may arise and in coming up with resolutions. In this context, some suggestions for educators to deal with the problems mentioned above and to create a positive classroom environment are as follows;

- *Physical regulations and curriculum adaptations to the school must be made in accordance with the characteristics of these children.*

- *An individualized and enriched training program should be developed for this student by determining the level of performance of the gifted student.*
- *Educators should tell gifted students that doing wrong things are kind of process in education and everyone can do some wrong things. Furthermore, inside the main class rules, teachers can try to learn from their gifted student that in which conditions, they can accept activities which are not desired. Besides, they can offer different types of activities, in fit for purposes, to their students.*
- *It is important that workers, who study with gifted children, should be honest and fair. This is important for gaining these special students' trusts.*
- *In the case of special interests and curiosity, teachers can suggest some special presentations, duties and missions to their gifted students. Moreover, these students can be encouraged for presenting their presentations in class.*
- *Gifted students can do jokes in their classes. If it is possible, their teacher should laugh or respond positively to these jokes. Besides, if they understand these jokes, they should explain to other students. These can make strong relationship between students and teachers.*
- *Teachers of gifted students should give homework based on the student's individual program, level and interests, rather than giving tedious, routine and repetitive assignments. It should be reinforced with appropriate tasks and activities.*
- *Gifted students can sometimes be drowned in details of a topic. They may not be able to spend time and deliver homework on time. In such situations, cognitive strategies can be taught to the gifted students.*
- *It will be beneficial for teachers to use different teaching methods and techniques, to diversify the course content and to make them funnier.*
- *Teachers can plan and implement activities for active and planned students. Students show too much active behaviors to get rid of their curiosity. At this point,*

students can learn that they will be able to move after they get permission from their teachers.

- *Gifted students can sometimes experience fear and anxiety. If the teacher cannot cope with these fears and worries, they can organize a lesson about the fear and worries of their students in the classroom. For example, teachers can tell some of scientific researches appropriately, such as the world's depletion of water resources and global warming, to their students.*
- *Gifted students may sometimes be clumsy and careless due to their asynchronous development. They may behave unexpectedly. In this case, it should not be forgotten that these students are also children. Being gifted does not mean being perfect in every way. When these students show unexpected behaviors, people should not be angry, or they should not laugh to them.*
- *Teachers should not overreact when gifted students show problematic behaviors. The right way is to try to understand why the student is showing these behaviors and to offer the students an alternative to these unwanted behaviors.*
- *Even if gifted students do not like strict rules, it should not mean that these students can live without rules. In addition to these, determining the rules together with the students, discussing the necessity of the rules and getting their approval in every environment, especially in class, are the most effective ways.*
- *Sometimes gifted students should be leader or sometimes only they should do tasks which were given from teachers in activities. It is dangerous that giving same duties to these students. They should not be leader every time or they should not do tasks only.*

The way to prevent these situations is to focus on the positive behaviours of students rather than their negative behaviours, and to reinforce appropriate behaviours. Furthermore, avoiding too high or too low anticipation regarding a gifted student should be avoided. The performance levels and potentials of the students should be well known and planned, and enriched interventions should be made to develop them.